

I andan av #metoo

- En undersökning om integritet i förskolan.

Av: Tindra Skarin och Emma Rylander

Handledare: Kristin Halverson
Södertörns högskola | Lärarutbildningen
Kandidatuppsats 15 hp
Självständigt arbete | Vårterminen 2019
Förskolläraryrket med interkulturell profil

In the spirit of #metoo

- A study about integrity in preschool

During the past few years debates such as #metoo has led to more discussions about children's rights to integrity. The aim of this study is to investigate how preschool teachers interpret and work with integrity in preschool. The questions for this study are the three following:

- How is integrity described in relation to preschool?
- Which methods are used in preschool for working with integrity?
- Why is it of importance to work with children's integrity in preschool?

Our study is based on interviews with six preschool teachers. All of them have been interviewed in couples. Each couple has been interviewed two times. We have four theoretical concepts in this study. The first is Juul and Jensens theoretical concept of integrity, which deem that integrity occurs when our internal responsibility conflicts with our external responsibility. Integrity occurs when what I feel is not in balance with what society demands of me (Juul & Jensen 2003). The second theoretical concept is the Self theory by Daniel Stern through Brodin and Hylander. Stern means that from our births we have an inner core which evolves to what we call our inner self (Brodin & Hylander 1997). Our third theoretical concept is Foucault's theory of power through Börjesson and Rehn and through Juul and Jensen. Börjesson and Rehn describes power as something that is always present and constantly floating in social relationships and events. As an adult, your experience and knowledge imply that you are more often in a position of power than a child (Börjesson & Rehn). Juul and Jensen describes a specific kind of power: definition power. This power means that adults in a greater extent than children possess the right to define what is right and wrong (Juul & Jensen 2003). The last theoretical concept is a theory about the competent child, described by Brodin and Hylander. In this theory children are aware of their dependence of other people to care for them and are therefore in search for both knowledge and social interplay with other people (Brodin & Hylander 1997).

The result of this study shows that integrity in preschool is described as the physical integrity and the right to decide over your own body. The teachers described that children must learn different ways of showing their boundaries, and to become responsive to the limits of others. The teachers describe various types of materials and methods for learning the children about integrity. Learning about your own and other's boundaries is important both for becoming part of a society and for reducing sexual violence.

Keywords: Integrity, Preschool, Child and Teacher.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställning	2
Material och metod	2
Genomförande av parintervjuer	3
Urvalsförfarande	4
Reflektion kring parintervjuerna	5
Reflektion kring videoinspelning	6
Etiska överväganden	7
Bearbetning och analysering av empiri	7
Redogörelse av fördelning av arbetet	8
Teoretiska utgångspunkter	9
Integritet (i pedagogikens värld)	9
Självvet	12
Makt	12
Det kompetenta barnet	13
Teoretiska slutsatser	14
Tidigare forskning	14
Integritet	14
Dokumentation	15
Omvårdnad och att tolka ordlös kommunikation	16
Barn som världsmedborgare	17
Slutsatser av tidigare forskning	17
Resultat och analys	18
Integritet (i pedagogikens värld)	18
Makt	25
Självvet och det kompetenta barnet	29
Slutsatser och diskussion	32
Fortsatt forskning	37
Referenslista	38
Bilagor	41
Bilaga 1	41
Bilaga 3	46
Bilaga 4	49
Bilaga 5	50
Bilaga 6	52

Inledning

”Alla barn i Sverige ska klart och tydligt veta vad integritet är. För varje generation som lär sig det är en räddad generation” (Treskabinoll 2017).

Treskabinoll är en ideell verksamhet som jobbar för att minska sexuella övergrepp och integritetskränkningar mot barn, startad av bland annat retorikern Elaine Eksvärd. Treskabinoll menar att det är viktigt att lära alla barn om rätten till sin kroppsliga integritet med förhoppningen att det kan öka sannolikheten att fler barn berättar om de utsätts för sexuella övergrepp (Treskabinoll 2017). Under de senaste åren har det uppmärksammats, genom exempelvis #metoo-debatten, att många i befolkningen har utsatts för sexuella trakasserier och övergrepp (Eduards 2019).

I en artikel i Lärarförbundets tidning *Förskolan* tas det upp att #metoo-debatten är en av grunderna till att Skolverket i förskolans nya läroplan, som träder i kraft i juli 2019, lyfter arbetet med barns integritet som en viktig del av förskolans arbete (Djurberg 2018). I nuvarande läroplan nämns integritet endast i målet: ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen” (Skolverket 2016, s. 4). I den nya läroplanen nämns barns integritet fyra gånger (Skolverket 2018, ss. 5, 7, 13 & 17) bland annat i målet: ”Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla sin identitet och känna trygghet i den samt medvetenhet om rätten till sin kroppsliga och personliga integritet” (Skolverket 2018, s. 13). I artikeln *Ökad medvetenhet kring barns integritet*, i tidningen *Förskolan*, påpekar Sara Djurberg att många förskolor redan idag arbetar med exempelvis *Stopp! Min kropp!*, som är en handbok framtagen av Rädda Barnen för att ge tips om hur vuxna kan prata med barn om sexuella övergrepp och om att sätta gränser för sin kroppsliga integritet. Christian Eidevald, forskare inom förskoledidaktik, menar dock att alla som arbetar i förskola måste arbeta med barns integritet på fler sätt än att lära barn sätta gränser (Djurberg 2018). I en artikel från Svenska Dagbladet framkommer det att cirka sjuttio procent av de som utsätts för sexuella övergrepp hamnar i något som beskrivs som ofrivillig frysreaktion, de paralyseras av rädsla, vilket gör att personen omöjligt kan försvara sina gränser (Lagercrantz 2018).

Bakgrunden till att vi ville göra denna uppsats som studerar integritet i förskolan är att vi under vår förskolläroplanutbildning har upplevt att det finns en brist på innehåll kopplat till integritet. Frågor om

barns integritet är ett eftersatt kunskapsområde inte bara inom förskolläraryrket utan också, som vi upplever det, inom förskolans praktiska verksamhet.

Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att belysa förskolepersonals uppfattningar om barns integritet och att lyfta olika integritetsfrämjande arbetsmetoder. Frågeställningarna för uppsatsen är:

1. Hur beskrivs integritet i relation till förskolan?
2. Vilka metoder används för att arbeta med integritet i förskolan?
3. Varför är det viktigt att arbeta med integritet i förskolan?

Material och metod

I detta avsnitt kommer vi att beskriva vilken typ av undersökning vi har gjort. Vi kommer presentera de metoder vi har använt, hur vi har gjort urval och vilka etiska överväganden vi har gjort under studien. Vi kommer även att beskriva hur vi har fördelat arbetet samt hur vi har bearbetat och analyserat empirin.

Denna undersökning är en kvalitativ fallstudie som är baserad på intervjuer, med en induktiv arbetsmetod. Undersökningen är kvalitativ då den undersöker förskolepedagogers tankar och åsikter. I boken *Forskningsmetodikens grunder* beskriver Runa Patel och Bo Davidson att i en fallstudie undersöks ett fåtal ”fall” mer ingående (Patel & Davidson 2011, s. 56). ”Fallet” i denna undersökning är de tankar och åsikter som våra sex förskolepedagoger uttrycker i intervjuerna. Induktiv arbetsmetod innebär att vi började med att intervjua och transkribera för att ta fram empirin. Empirin har sedan legat till grund för hur vi har formulerat våra teoretiska begrepp och val av tidigare forskning. I början av arbetet har vi varken haft några vedertagna teoretiska begrepp eller tidigare forskning. Vi har låtit vår empiri föra oss framåt i arbetet. Patel och Davidson menar att det är ofrånkomligt att göra en induktiv studie utan att påverkas av de erfarenheter och föreställningar man bär med sig (Patel & Davidson 2011, s. 23). För att den bild vi som intervjuare tidigare haft om integritet inte skulle styra våra intervjuer valde vi att basera den första intervjun på förskolans läroplansmål. Att vi har läst teorier om barn under vår utbildning underlättade för oss under vårt sökande av teoretiska begrepp som varit relevanta för vår undersökning utifrån vår empiri.

Genomförande av parintervjuer

Vår ursprungstanke var att utföra denna undersökning med fokusgruppsintervjuer. I boken, *Fokusgrupper – Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*, beskriver Viktoria Wibeck att en fokusgrupp är en form av intervjumetod där en grupp, minst fyra personer, träffas och diskuterar ett av forskarna valt ämne (Wibeck 2010, s. 25). Då det tyvärr visade sig vara svårt att få tag på pedagoger till fokusgrupp, inom den tidsram vi har haft att skriva detta självständiga arbete på, fick vi tänka om och valde att istället göra intervjuer i par. En anledning till att vi ville göra undersökningen med en fokusgrupp var att integritetsbegreppet är ett komplext och svårbeskrivet fenomen enligt Juul och Jensen (Juul & Jensen 2003, s. 38).

Vi upplever att det under vår utbildning har varit till stor hjälp att arbeta och diskutera i grupper kring de ämnen eller teorier som vi mött som för oss har varit svåra att förstå. Tillsammans med andra är det lättare att lyfta olika hypoteser och exempel som kan resultera i djupare förståelse för ämnet eller teorin. Vi har försökt att anpassa intervjuerna så att de lockar fram diskussioner i paren kring fenomenet integritet, detta med inspiration från fokusgruppsintervjuer. Vi valde att utföra två intervjuer med varje par för att, både de och vi, efter första intervjutillfället skulle få tid på oss att reflektera över första intervjun och kring integritet. Varje intervju varade i cirka sextio minuter.

Innan vi inledde vår undersökning arbetade vi fram en intervjuguide som var anpassad för fokusgrupp. Denna intervjuguide testade vi med en grupp som inte ingår i själva undersökningen, något som enligt Patel och Davidson kallas pilotstudie (Patel & Davidson 2011, s. 60). I vår pilotstudie valde vi att testa det första intervjutillfället med fyra kurskamrater. Vi använde oss då av tänkt intervjuguide, samtyckesblankett och inspelningsutrustning. Pilotstudien fick oss att tänka annorlunda kring vår valda inspelningsmetod då vår tanke med videoinspelning från början var att fånga alla pedagogers kroppsliga och verbala uttryck. Detta skulle dock ha krävt flera videokameror och skulle innebära extra arbete vilket gjorde att vi istället beslutade att göra videoinspelningar med endast en kamera och att denna framför allt skulle fånga personernas röster. När vi i efterhand har reflekterat över pilotintervjun kan vi se att parintervjuer för oss har varit att föredra. Detta då parintervjuerna gav alla möjlighet och plats att föra sin talan. I intervjun med fler än två var det lätt att många tankar och reflektioner blev avbrutna. Pilotintervjun gjorde oss trygga i uppbyggnaden av vår intervjuguide som vi sedan använde vid det första intervjutillfället med paren (se bilaga 1).

Första intervjuguiden är baserad på förskolans läroplansmål från både nuvarande och kommande läroplan. Intervjuerna spelade vi in med videokamera och transkriberade nästkommande vardag.

Transkriberingarna av första intervjutillfället med vardera par låg sedan till grund för den andra intervjun med respektive par (se bilaga 2–4).

Genomförandet av intervjuerna har sedan sett olika ut utifrån hur de som vi intervjuat har agerat. Några av pedagogerna hade lätt att föra samtal med varandra, kom lätt igång och samtalet flöt på. Detta gjorde att vi kunde delta i bakgrunden och kunde ställa de frågor som vi upplevde behövdes. I andra fall hade pedagogerna svårare att hålla samtalet vid liv och det krävdes då att vi var mer aktiva och ställde många frågor som hjälpte dem att hålla igång samtalet. Patel och Davidson lyfter upp att det är viktigt att den som håller kvalitativa intervjuer ser sig själv som medskapare i samtalet och anpassar sig till personen eller personerna som intervjuas (Patel & Davidson 2011, s. 82).

Urvalsförfarande

Vi beslutade oss tidigt i arbetet för att vi endast ville hålla intervjuer med personer som vi inte har någon tidigare relation till. Vi har därav undvikit att utföra intervjuer på tidigare arbetsplatser, med bekanta som arbetar inom förskolan eller på de förskolor som vi haft vår verksamhetsförlagda utbildning på. Karin Franzén skriver i boken *Förskollärares metod och vetenskapsteori* att när man observerar barn kan det vara fördelaktigt att inte känna barnen, då din roll i relation till barnen kan krocka med din roll som forskare (Franzén 2014, s. 61–62). Vi tror att även den relation vi har till vuxna kan krocka med vår roll som forskare, exempelvis kan det bli svårt att gå från att vara kollega eller vän till att vara forskare. Detta upplevde vi under vår B-uppsats då vi intervjuade personer vi hade relation till. Det påverkade både intervjuernas upplägg och resultatet. Detta är grunden till att vi valt att endast intervjuas personer vi inte hade en tidigare relation till.

Till en början var vår tanke att endast undersöka förskollärares reflektioner kring läroplansmålen och integritet i förskolan. Detta för att det enligt Skolverket är förskollärarna som har det yttersta ansvaret för att arbetet och utbildningen i förskolan sker i enlighet med läroplanen (Skolverket 2016). I vårt första sökande av personer till en fokusgrupp fick vi knappt några svar. Detta tror vi berodde på att fokusgruppintervjuerna var tänka att utföras utanför arbetstid och att få pedagoger kunde närvara vid flertal tillfällen.

När vi valde att istället börja söka efter personer till parintervjuer bestämde vi oss för att endast en av pedagogerna i paren behövde vara utbildad förskollärare. Detta då vi är medvetna om att inte alla förskolor har mer än en förskollärare och att det kan vara svårt för verksamheten om två förskollärare

samtidigt ska kliva ur barngruppen för att under cirka sextio minuter intervjuas. Håkan Löfgren lyfter i boken *Förskollärares metod och vetenskapsteori* att man bör vara beredd på att anpassa sin studie efter förskolans verksamhet och ta hänsyn till de intervjuades vardag (Löfgren 2014, s. 149). För oss har det bara varit positivt att alla inte varit utbildade förskollärare då det breddade våra pedagogers tidigare erfarenheter.

I vårt sökande efter pedagoger mötte vi personal som uttryckte sig vara i en intensiv period i förskolan. Dels var det sportlov när vi inledde vårt sökande vilket gjorde att det var en viss personalbrist, och dels var många förskolor mitt uppe i arbete med bland annat utvecklingssamtal vilket gjorde det omöjligt för många pedagoger att delta. Vi har i arbetet haft mailkontakt med cirka 120 förskolor och samtalat med cirka 40 förskolor och genom det fick vi kontakt med två förskolor som var intresserade och kunde delta. Dock blev en av pedagogerna sjuk vilket gjorde att endast en av dessa två förskolor kunde delta. Anledningen till att vi fick så få svar tror vi berodde på tidsramen, förskolornas tidsbrist, att en del förskolor redan hade inbokade intervjuer med andra studenter och att många hade personalbrist på grund av sjukdomar och så vidare.

I vårt sökande efter personer till fokusgruppsintervjun hittade vi två personer som var intresserade av att delta. När vi frågade om de kunde tänka sig att istället delta i parintervju valde båda att tacka ja. Detta resulterade i att ett av våra par bestod av två personer som aldrig tidigare träffats. Det tredje paret, likt det paret vars förskola vi kontaktat, var kollegor på samma förskola och dessa fick vi kontakt med via en kurskamrat. Vi har totalt hållit i sex intervjuer, två intervjuer vardera med tre par.

De personer som vi har intervjuat presenteras här med fingerade namn: Klara, Hawjin, Solveig, Ava, Miranda och Jasmine. Tre av dem är förskollärare, varav en även förskolechef. De har arbetat allt från tre till trettio år. Två av dem är barnskötare och har arbetat tretton respektive trettio år. En utbildar sig till förskollärare och har arbetat i förskola i nitton år.

Reflektion kring parintervjuerna

Fördelarna med att utföra parintervjuer anser vi är att personerna inom paren kunde hjälpas åt att tänka och föra en diskussion med varandra. Det blev som vi hoppats att pedagogerna tillsammans kunde bena ut och samtala kring det svårbegripliga med begreppet integritet och dessutom i relation till förskolan. Vi upplevde det som att de kunde ta stöd i varandra när de hade det svårt att beskriva integritet eller förklara ett resonemang. Svårigheterna var att de påverkade varandras tankar och att det i vissa fall blev resonemang som blev avbrutna. En observation vi gjorde var att i intervjun där en av pedagogerna var

förskolechef präglades samtalet mer av styrdokument och lagar medan intervjuerna där ingen av pedagogerna var förskolechef präglades samtalen mer av erfarenheter hämtade från praktiken. Vi kunde också se att om en av pedagogerna var osäker på något kunde det, som vi nämnde tidigare, antingen resultera i att de kunde hjälpa varandra att förstå något eller resultera i att det skapade större osäkerhet hos dem båda.

Första intervjutillfället baserades på intervjuguide ett (Se bilaga 1) och var likadan för varje par. Andra intervjutillfället var anpassat utifrån vad som sagts samt de reflektioner som uppkommit vid transkribering av och analys kring första intervjun. Efter att ha utfört de första intervjutillfällena kunde vi upptäcka olika mönster i empirin vilket lett till att intervjuguiden till andra tillfället har sett olika ut för varje par. Patel och Davidson beskriver standardisering som graden av hur förberedda och planerade frågeställningarna är (Patel & Davidson 2011, s. 76). Vår första intervju hade relativt hög standardisering då vi endast avvek från intervjuguidens ordning om vi behövde få någonting förtydligat. Vid det andra intervjutillfället hade vi låg standardisering då frågorna i intervjuguiden endast var ett riktmärke för vilka frågor som skulle diskuteras. Alla frågor blev inte ställda och vi avvek från ordningen. Att hålla intervju med hög standardisering upplevde vi som intervjuare lättare då vår roll var tydlig. När standardiseringen var låg kunde vi både bli osäkra på vilken fråga vi skulle ställa eller vad som var relevant för att ta intervjun vidare.

En förhoppning vi hade med att hålla två intervjuer med varje par var att pedagogerna skulle uppleva intervjuerna utvecklande och givande för deras arbete. En av pedagogerna sa vid andra intervjutillfället att ”sen tänker jag specifika situationer som händer, jag har också reflekterat kring ’hade jag kunnat göra annorlunda i den här situationen?’ och så faktiskt, så det har varit lärande [sic!]”.

Reflektion kring videoinspelning

Som nämns ovan valde vi att spela in våra intervjuer med video. Vi upplevde att det var en fördel för oss att spela in med video då bilden kunde hjälpa oss att avgöra vem det var som talade vid de tillfällen då båda pedagogerna pratade samtidigt. Bilden hjälpte oss dessutom att minnas vissa situationer som när pedagogen behövde gå ut ur rummet eller när ljudet från en stol störde samtalet. Videokameran kunde dock göra att pedagogerna i början av intervjuerna blev nervösa och uttryckte oro över hur de skulle se ut på inspelningen. Vi förstod att det lätt kunde bli en oro för pedagogerna och förtydligade vårt syfte med att göra videoinspelning.

Etiska överväganden

För att kunna göra denna undersökning har vi som uppsatsförfattare gjort etiska överväganden. Vi har inför arbetet tagit till oss Vetenskapsrådets sammanställning av forskningsetiska principer. I denna sammanställning presenteras det grundläggande individskyddskravet genom fyra allmänna huvudkrav på forskningen. De fyra huvudkraven kan kort beskrivas som informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002, s. 6).

Inför intervjuerna har alla pedagoger i enlighet med informations- och samtyckeskravet blivit informerade om undersökningens syfte och deras rättigheter att bland annat när som helst kunna avböja sin medverkan (Vetenskapsrådet 2002, ss. 7–11). Vi har varit tydliga med att vår undersökning är konfidentiell och i samtyckesblanketten har det framgått hur vi behandlar personuppgifter för att uppfylla både konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002, s. 12–13).

Vi har tagit till oss alla de fyra kraven och diskuterat tillsammans vad de innebär för oss och vår undersökning, vilket har resulterat i att vi har författat en informations- och samtyckesblankett där all väsentlig information framgått. Denna har skickats ut till pedagogerna inför intervjuerna och presenterades muntligt vid det första tillfället. Innan start av intervjuerna har pedagogerna fått skriva under blanketten och lämna tillbaka till oss som bevis på att de tagit till sig det som står. Informations- och samtyckesblanketten hittar ni under bilaga 5.

Vi har i efterhand behövt ändra vår informations- och samtyckesblankett då vi enligt Södertörns Högskolas regelverk dessutom ska följa de föreskrifter som högskolan har tagit fram gällande GDPR (Södertörns Högskola 2018). Dessa påverkar utförandet av informations- och samtyckesblanketten. Då det av flera anledningar drog ut på tiden innan vi fick godkänd informations- och samtyckesblankett från dataskyddet hos Södertörn var vi tvungna att i efterhand återta kontakten med alla våra pedagoger och återigen samla in samtycke, denna gång med rätt information. I bilaga 6 hittar ni det uppdaterade informationsbladet tillsammans med samtyckesblanketten. Då vårt arbete handlar om integritet har det varit viktigt för oss att värna om våra pedagogers integritet genom att följa Södertörns Högskolas råd om GDPR och Vetenskapsrådets fyra huvudkrav.

Bearbetning och analysering av empiri

De inspelade intervjuerna har vi bearbetat genom transkribering. Enligt Patel och Davidson tar det väldigt lång tid att transkribera (Patel & Davidson 2011, s. 87). Trots denna vetenskap valde vi att

transkribera vårt material. Våra inspelningar tog cirka åtta timmar per intervju att transkribera. Under vår B-uppsats utförde vi inte noggranna transkriberingar, utan endast utvalda delar, något vi upplevde försvårade vår analys av empiri och därav vårt resultat. För att inte göra om samma misstag var det viktigt för oss att transkribera noggrant under denna undersökning. Detta har vi upplevt varit givande för vår analys av empirin. Transkriberingarna gav oss cirka hundra sidor empiri, vilket vi upplever är ett för stort material för denna typ av undersökning.

Vid transkriberingarna har vi valt att hoppa över vissa bekräftelseord som bland annat “ja” och “nej”, när dessa är sagda samtidigt som den andra pratar. Vi har även valt att skriva om talspråk som å/e till skriftspråk och/är. Vi har i vissa fall tagit bort ord som “liksom” och andra talspråksord som försvårar läsandet av meningarna.

Vi har analyserat vårt material vid flera tillfällen. Efter vårt första intervjutillfälle transkriberade vi varje intervju och letade efter mönster, både mönster som vi kunde se i den enskilda intervjun samt mönster som var återkommande för alla intervjuer. Dessa mönster låg till grund för hur vi förberedde nästkommande intervju. Därefter bearbetades materialet från den andra intervjun på samma sätt som den första. De mönster som vi kunde se i den fullständiga empirin låg till grund för vårt sökande av teoretiska begrepp och tidigare forskning. Med de teoretiska begreppen och den tidigare forskningen analyserade vi återigen de mönster som vi upptäckt. Utifrån denna analys av empirin tog vi fram elva kategorier. Från dessa kategorier valde vi sedan ut citat som för undersökningen kändes relevanta. Dessa citat har slutligen varit grunden för vår resultat- och analysdel där vi valt att slå ihop kategorierna till tre kategorier. Dessa är integritet, makt samt självet och det kompetenta barnet.

Redogörelse av fördelning av arbetet

I denna del av uppsatsen beskriver vi fördelningen av arbetet som har lett fram till denna uppsats. Till stor del har vi gjort lika stora delar av arbetet, men vi presenterar här mer utförligt hur fördelningen sett ut. Vid letandet efter pedagoger med intresse för att delta i intervju har vi delat upp sökandet av förskolor, författande av mail och kontakt via telefonsamtal på så vis att vi båda sökt förskolor enskilt som vi sedan placerat i en lista. Denna lista har vi båda sedan utgått ifrån när vi ringt ungefär vartannat samtal till dess att vi fått så många pedagoger vi varit i behov av. Vid bearbetningen av det inspelade materialet transkriberade vi halva inspelningen var, av samtliga inspelningar. Vid letandet av tidigare forskning och relevanta teoribegrepp har vi sökt upp förslag individuellt och sedan gemensamt kommit överens om vilka som vi ansett varit lämpliga för vår undersökning. Därefter har vi båda läst allt

relevant och författat varsin text kring varje forskning och varje begrepp. Dessa har vi sedan gemensamt gått igenom och bearbetat till en text. Vissa delar av metoden, inledningen, diskussionen och resultatet har vi skrivit var för sig och sedan gått igenom tillsammans. Andra delar har vi skrivit tillsammans. Det finns även delar i metoden och syftet som vi har slagit ihop från varsin tidigare skriven uppsats i kursen *Vetenskapsteori och Metod*. Allt övrigt arbete har vi utfört och gått igenom gemensamt.

Teoretiska utgångspunkter

I den här studien har vi valt att använda en induktiv arbetsmetod. Det innebär att vi först har tagit fram och bearbetat en empiri som består av intervjuer med förskolelärare, för att via empirin hitta teoretiska begrepp som passar till det som framkommit. Vi har utifrån vår empiri valt att ha fyra teoretiska begrepp som hjälper oss att förstå vårt resultat och analysera empirin vidare. Dessa begrepp är integritet, självet, makt och det kompetenta barnet. I vår empiri har vi sett att pedagogerna utgår från att barnen är kompetenta och vid flera tillfällen diskuteras makt inom förskolan. Därför har vi valt att ha med dessa som teoretiska begrepp. Självet och integritetsbegreppet hjälper oss att förstå hur man kan definiera integritet som fenomen. Integritet i Svenska Akademiens ordbok definieras som: orubbat tillstånd, ocränkbarhet och oberoende. Vidare beskrivs det i svenska ordboken som rätten att ha sin egna sfär eller förmågan att handla rättrådigt oberoende av yttre påtryckningar (Svenska Akademin 2009). I Nationalencyklopedin anges att integritet avser ”rätt att få sin personliga egenart och inre sfär respekterad och att inte utsättas för personligen störande ingrepp” (Nationalencyklopedin 2019). Svenska Akademiens och Nationalencyklopedins förklaringar av begreppet integritet är för oss svåra att ta till oss. Orden som där används för att beskriva integritet är både omfattande och av invecklad karaktär, vilket gör att det är väldigt svårt att få en genuin förståelse av vad fenomenet innebär. Vi anser att Juul och Jensens beskrivning av integritet hjälper oss att förstå den bild som pedagogerna i vår empiri presenterar och varför Skolverket poängterar vikten av arbete med barns integritet.

Integritet (i pedagogikens värld)

Begreppet och fenomenet integritet kan vara ganska svårt att förstå. Familjeterapeuterna Jesper Juul och Helle Jensen (2003) beskriver det som att integritet i första hand är människans upplevelse av helhet och sammanhang mellan yttre och inre ansvarstagande. Det inre ansvarstagandet kan beskrivas som det existentiella ansvaret över vårt egna inre liv med våra unika gränser, behov, känslor och mål. Det inre ansvaret är i direkt anslutning till dig själv och går inte att överlåta till någon annan. Det yttre ansvarstagandet handlar om ansvaret för de kulturella och sociala värden som finns i samhällets struktur.

Dessa ligger utanför människan och baseras på intelligens. Om det inre ansvarstagandet beskrivs som existentiellt och känslostyrt kan det yttre beskrivas som intelligent och logiskt. Det yttre och inre ansvaret är alltid i relation till varandra och vid de flesta tillfällena så kan vi ta både ett yttre och inre ansvar samtidigt. Det är först när dessa två inte går i linje med varandra och det uppstår en konflikt mellan dem som ens integritet upplevs (Juul & Jensen 2003, s. 38).

För att bättre förstå integritet som både begrepp och fenomen har vi valt att författa ett exempel: *Kim och Lo har under en tid haft ett gemensamt projekt där de hamnat i konflikt med varandra över hur projektet bäst ska genomföras. De vill använda sig av olika strategier för att uppnå samma mål. När projektet är färdigt tar Kim Los hand och håller i den medan de pratar om vad de ska göra nu.*

Utifrån ett inre och yttre ansvarstagande kommer vi nu beskriva Los upplevelse av situationen. Lo upplever handhållningen som obekvämt (känsla = inre ansvarstagande) men låter ändå Kim fortsätta hålla handen för att Lo tänker att handhållningen kommer att vara till fördel för deras relation. Om Lo visar sitt obehag skulle det kunna sår Kim (logik = yttre ansvarstagande).

Enligt Juul och Jensen har det historiskt sett varit en självklarhet att det inre ansvarstagandet förlorat mot det yttre. Att lyssna till det logiska och intelligenta har värderats högre och ansetts vara mer korrekt än att låta sig styras av det känslomässiga. Ett barn som låter sitt yttre ansvarstagande övervinna det inre har beskrivits som ett lydigt barn, medan ett barn som låter det inre ansvaret vinna över det yttre ansvaret har beskrivits som olydig. Ett barn som hävdar sitt inre ansvarstagande kan tolkas som olydig, eftersom att barnet inte agerar utifrån vad som anses rätt enligt rådande normer utan istället agerar utifrån vad som känns rätt för sig själv (Juul & Jensen 2003, s. 41).

I och med att det har skett en förändring i synen på barn, där barnet förväntas bli bemött med respekt och taget på allvar av vuxenvärlden, så har även synen på lydnad förändrats. Till skillnad från tidigare då lydnad krävdes är det idag snarare ett val man kan göra. Vi kan välja att låta det yttre ansvaret vinna över det inre och därigenom välja att lyda, följa de rådande normerna om vad man förväntas göra (Juul & Jensen 2003, s. 39). Alternativt kan vi välja att låta det inre ansvaret styra och då genom att se till sitt egna behov agera olydigt gentemot de rådande normerna. Olydnad beskriver Juul och Jensen som positivt då det är ett första steg mot inre ansvarstagande och utvecklande av sitt inre själv (Juul & Jensen 2003, s. 43).

När det uppstår konflikter mellan det inre och yttre ansvaret, så som i exemplet ovan, kan vi använda olika strategier för att hantera situationen. Juul och Jensen beskriver det som att vi använder oss av antingen en rättvänd eller spegelvänd strategi (Juul & Jensen 2003, s. 48). *Om vi återgår till vårt tidigare exempel kan vi se att om Lo väljer att använda en rättvänd strategi kommer hen att bortse från sitt inre ansvarstagande och fortsätta att hålla hand då hen logiskt anser att det kan gynna relationen med Kim. Väljer Lo istället en spegelvänd strategi kommer hen att ta bort handen och bortse från det yttre ansvarstagandet då hen upplever handhållningen som obekvämt.* Juul och Jensen menar att båda strategierna är sätt att samarbeta, antingen genom att ge den andra det den vill ha eller genom att kämpa för sin integritet och därigenom visa sitt behov (Juul & Jensen 2003, ss. 48–49). Integritet handlar främst om det inre ansvarstagandet, att lyssna och ge uttryck för sig själv, men det är alltid i relation till det yttre ansvarstagandet, den värld vi lever i och förhåller oss till. Integritet är inget fast inom oss utan det är ständigt föränderligt och idealt sett växande inom oss (Juul & Jensen 2003, s. 39).

Enligt Juul och Jensen föds varje människa med en viss integritet och redan som spädbarn har vi förmågan att visa var våra gränser går, även om man som spädbarn inte är kapabel till att försvara sig (Juul & Jensen 2003, ss. 47–48). En av människans existentiella grunder är önskan att vara del av en gemenskap vilket kan hamna i konflikt med ens inre behov (Juul & Jensen 2003, s. 47). Människan väljer oftast att samarbeta rättvänt, bortse från sitt egna behov, för att säkra och behålla sin plats i gemenskapen. En svårighet är att integritet är en upplevelse inom en individ, som kan vara svår att förmedla till andra personer som inte upplever samma känsla. Trots svårigheten med integritet är det viktigt att försöka skapa en ömsesidig förståelse mellan individer (Juul & Jensen 2003, s. 40). Oavsett vilken strategi vi använder fungerar båda strategierna utvecklande för vår förmåga att samarbeta, dock finns det en risk med att under en längre tid gå emot sitt inre ansvarstagande. Det kan exempelvis resultera i att man utvecklar ett självskadebeteende och blir mer asocial. Med reflektion och stöttning från andra kan man bryta detta mönster, och börja se till sitt inre ansvarstagande och stå upp för sin integritet (Juul & Jensen 2003, ss. 53–55). Att stå upp för sitt inre ansvarstagande är dessutom utvecklande för vår självkänsla. Juul och Jensen menar att integritet och självkänsla är nära sammankopplat och att vi måste arbeta med båda för att utveckla tillit till våra egna förmågor, upplevelser och känslor (Juul & Jensen 2003, s. 58). Integritet och självet är därför nära anslutet till varandra.

Själv

Daniel Stern, psykoanalytiker och spädbarnsforskare, har utvecklat en teori om människans själv och hur det utvecklas. Denna teori har gett oss en fördjupad förståelse av Juul och Jensens teori om integritet, då självet och det inre ansvarstagandet är nära sammankopplat. Psykologerna Marianne Brodin och Ingrid Hylander (1997) presenterar en svensk tolkning av Sterns teori, i vilken självet beskrivs som en inre del av människan och upplevelsen av ens inre personliga och existentiella kärna. Upplevelsen av att vara sig själv med någon utan att förstå sig, anstränga sig, bete sig konstlat, är upplevelser av ens själv. Själv utvecklas och växer genom olika upplevelser och i samspel med andra människor under hela livet. Sterns teori är en föregångare till ett mer tvärvetenskapligt perspektiv att se på barns utveckling, där man sammankopplar arvet, miljön, biologin och psykologin i ett ömsesidigt samspel som skapar en helhet mellan kropp och själ. Han menar exempelvis att arvet inte i sig kan förklara komplexiteten i vem man utvecklas till, utan att alla dessa komponenter påverkar vårt själv och vilka vi är (Brodin & Hylander 1997, ss. 20–27). Dessa insikter om de komplexa samspelesprocesser ur vilka människans själv utvecklas, upplever vi är viktiga för oss i vår blivande yrkesroll som förskollärare. För att reflektera kring barns integritet måste vi först förstå och tro på att barnet har ett inre själv.

Enligt Brodin och Hylander har andra teoretiker, exempelvis Mahler, menat att barn föds beroende, inte har ett eget själv och ska under uppväxten utveckla sin person och bli en självständig vuxen. Stern å andra sidan menar att även spädbarn har en känsla av själv, vilket han kallar för begynnande själv. Spädbarnet har enligt Stern bara fokus på att tillgodose sina behov och under uppväxten är det vuxnas uppgift att hjälpa barnen att utveckla djupare samhörighet med och ansvar för andra personer (Brodin & Hylander 1997, s. 26).

Makt

Mats Börjesson, professor vid Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap, och Alf Rehn, Professor i innovation, design och ledning vid University of Southern Denmark (2009) beskriver filosofen och idéhistorikern Michael Foucaults maktteori. I denna teori beskrivs makt som något ständigt närvarande och en nödvändighet i alla sammanhang av social karaktär. Vem som besitter makten och hur den utövas skiljer sig däremot från situation till situation. Egenskaper som påverkar din maktstatus kan exempelvis vara din kunskap, erfarenhet, kroppsliga fysik och klass. En vuxen har därav oftast mer makt än barn. Denna makt kan användas på både bra och dåliga sätt. Den kan både vara utvecklande och skyddande men kan också vara begränsande och förtryckande mot barnet (Börjesson & Rehn 2009, s.

45). När en vuxen, exempelvis med sin fysiska makt, stoppar ett barn från att springa över vägen är den makten skyddande medan när en vuxen använder sin makt för att definiera barnets känsla blir den makten förtryckande för barnet om den inte tillåts ha sin egna känsla.

Juul och Jensen, som grundar sina tankar om makt på Foucaults teori, beskriver en form av makt som de kallar för definitionsmakt. Definitionsmakt innebär att vuxna, i större utsträckning än barn, får definiera vad som är rätt och fel, exempelvis om en konflikt är väsentlig eller inte. Ett exempel på vuxnas definitionsmakt är när Anna, fyra år, beskriver att det sämsta med förskolan är att de vuxna har bestämt att man måste ha en accepterad anledning för att få vara sur. Vuxnas definitionsmakt kan påverka barn negativt i den mening att de, likt Anna, inte upplever sig bli tagna på allvar (Juul & Jensen 2003, ss. 51–52).

Det kompetenta barnet

Det finns olika sätt att se på barn. I boken *Den tidlösa pedagogiken* presenterar Tomas Kroksmark exempelvis filosofen John Locks teori Tabula rasa, där man ser barnet som ett tomt pappersark som vuxna ska fylla med goda egenskaper och kunskaper (Kroksmark 2011, s. 143). För att förstå vår empiri behöver vi först förstå vilken syn på barn som våra intervjuade pedagoger utgår ifrån. Brodin och Hylanders beskrivning av teorin om det kompetenta barnet är den teori om barn som vi anser stämmer bäst överens med våra pedagogers syn på barn. Brodin och Hylander beskriver att barnet från det att det föds aktivt söker kontakt och samspelar med sin omgivning. Det nyfödda barnet samspelar med sina vårdnadshavare och andra i dess omgivning för att få sina behov tillfredsställda och barnet är i sig själv kunskapssökande, därav är barnet kompetent. Till skillnad från teorin Tabula rasa ser man barnet som ett redan fyllt pappersark som över tid kommer att utvecklas och förändras genom att barnet samspelar med andra (Brodin & Hylander 1997, s. 19).

Pedagogerna vi intervjuat beskriver barnen som kompetenta vilket gör att man kan ställa sig frågande till varför inte barnen alltid kan få besluta över sina liv och vardag fullt ut. Ett förhållningssätt där man ser barn som kompetenta betyder inte att barnet är fulländat och besitter samma erfarenhet och kunskap som vuxna. På grund av att barn inte har så mycket erfarenheter och kunskaper ännu kan de ha ofullständig förmåga att reflektera över och att förstå kommande konsekvenser av handlingar. Detta betyder dock inte att barnen är inkompetenta.

Teoretiska slutsatser

Integritet och självet handlar om att lära sig att förstå och ta hänsyn till såväl sitt egna som andras inre och vara en del av en gemenskap samtidigt som man värnar om sina egna behov. För oss har teorin om självet gett oss en fördjupad förståelse för integritetsteorin. Teorin om självet har för oss fungerat stöttande för att förstå det inre ansvarstagandet inom teorin om integritet. Detta eftersom självet kan ses som en förklaring till varför vi över huvud taget har ett inre ansvarstagande att ta hänsyn till. Teorin om makt ligger till grund för vår förståelse av de val som människor, i detta fall pedagoger och barn, gör. Det hjälper oss i vår förståelse av det inre eller yttre ansvarstagandet, vilket av dessa som blir vinnande och varför. Slutligen hjälper teorin om det kompetenta barnet oss att förstå de intervjuade pedagogernas syn på barnen och därigenom deras förhållningssätt gentemot barnen.

Tidigare forskning

I vårt sökande efter tidigare forskning har vi endast hittat en undersökning som både berör begreppet integritet och förskola, Eva Johanssons artikel *Children's integrity – A marginalised right* (2005), som vi presenterar under nästkommande rubrik. Vi kunde hitta forskning som berörde barns rätt till digital integritet i grundskolan och forskning som handlade om sexualförbrytare i förskolan. När vi tittade på dessa i relation till vår empiri beslutade vi oss för att vidga vår sökradie och förhålla oss till forskning i förskolan. För att hitta dessa och ställa oss inom ett forskningsfält vi anser relevant för denna studie har vi tagit stöd i vår empiri för att hitta nya sökmöjligheter. I vår empiri upptäckte vi att integritetsbegreppet ofta är sammankopplat med begrepp som moral och etik, samt med arbetet med dokumentation och omsorg. Vi anser att forskning om etiska aspekter av dokumentation i förskola är relevant för vår undersökning och tar stöd i ett mål från den kommande läroplanen: ”barnens rätt till kroppslig och personlig integritet ska också respekteras. Det gäller bland annat i den dagliga omsorgen och i frågor om dokumentation” (Skolverket 2018, s. 7). Av samma anledning är även omsorg i förskolan relevant för denna undersökning. En stor del av omsorgen i förskola och respekten för barns integritet handlar enligt vår empiri om att kunna tolka barns ordlösa kommunikation. Vårt teoretiska begrepp om integritet samt vår empiri visar hur integritet och arbetet med det är en del i att bli världsmedborgare. Vi har därför valt att ha med och använda en studie om barn som världsmedborgare.

Integritet

Eva Johansson (2005) har skrivit en artikel om integritet utifrån sina egna observationsstudier där hon undersökt moral mellan barn och lärare i svensk förskola och skola. Johansson framhåller att trots att

barns rätt till integritet nämns både i FN:s barnkonvention och i läroplaner finns det väldigt få studier om barns integritet. Som Johansson påpekar saknas det också studier om hur man arbetar med integritet inom förskole- och skolvärlden. Själva begreppet integritet är också vagt definierat och det råder osäkerhet om vad det egentligen innebär (Johansson 2005, ss. 110-111).

Enligt Johansson handlar barns integritet om respekten och värnandet om dess identitet. Att arbeta med integritet inom förskola och skola är både viktigt och komplicerat. För en pedagog är integritetsarbete kopplat till ett moraliskt dilemma. Samtidigt som lärare i förskola och skola har ett stort uppdrag i att respektera och träna barnen i rätten till sin integritet, så besitter de som vuxna och pedagoger en makt där de ibland behöver gå emot barns integritet för att skydda verksamhetens regler eller gruppens balans. Att respektera barnets integritet behöver inte betyda att barnet alltid får sin vilja igenom men att barnet ska bli lyssnad på och har rätten till sin upplevelse av situationen. Det finns dock en risk att de vuxna tar sig rätten att bestämma vad som är rätt och fel gällande barns upplevelser och att vuxnas makt därav blir kontrollerande. När läraren ser sig som moraliskt överlägsen barnet och därför styr hur integritet ska respekteras och uppfattas finns risk att barnen tar efter och det är därför av största vikt att lärare ständigt omvärderar och utvärderar sina handlingar och uppfattningar om integritet (Johansson 2005, ss. 113–123).

Dokumentation

Anne-Li Lindgren och Anna Sparrman skriver i sin artikel om dokumentation som arbetsmetod inom svenska förskolor (2003). De beskriver att dokumentation har många olika syften: synliggöra verksamheten för politiker och vårdnadshavare, tydliggöra verksamhetens mål, fungera som hjälpmedel för pedagoger och barn vid reflektion samt göra varje barn till ett subjekt genom att varje barn blir både sett och hört. Dokumentationen kan göras både med anteckningar och digitala verktyg som videoinspelningar och fotografering. Syftet med artikeln är att lyfta vikten av att ha ett etiskt förhållningssätt gentemot dokumentation inom förskolan. Fokuset ligger på dokumentation med hjälp av videoinspelning (Lindgren & Sparrman 2003, ss. 58–59). Lindgren & Sparrman problematiserar dokumentationspraktiken inom förskolan. I studien ställer de sig kritiska till dokumentation då de menar att man inte tar hänsyn till barnets perspektiv. Författarna kommer fram till att barnen genom dokumentationsprocessen lär sig att granska varandra och vad pedagogerna tycker är bra nog att dokumentera, men får sällan besluta huruvida de vill delta eller inte. Författarna förespråkar att barnen borde erbjudas samma skydd som personer som deltar i forskningsprojekt, vilket innebär att

pedagogerna alltid ska tillfråga och få barnens samtycke vid dokumentation (Lindgren & Sparrman 2003, ss. 67–68).

Omvårdnad och att tolka ordlös kommunikation

Toni Christie undersökte i sin studie vad respektfulla vuxen-barnrelationer innebär i en omsorgsverksamhet (2018). Undersökningen är utförd under en period av sex månader i en förskoleverksamhet på Nya Zeeland. Undersökningen bestod av observationer och intervjuer med två lärare och verksamhetens chef som alla arbetade med en grupp barn i åldrarna 4–24 månader. Undersökningen lyfte bland annat att omsorg i grund och botten handlar om att lägga undan sina egna preferenser och val för att ta sig an en annan persons preferenser och val (Christie 2018, s. 11).

I artikeln tar författaren upp tidigare erfarenheter då pedagoger kommit in i rummet och frågat ”vem har bajsat?” och därefter kontrollerat varje barns blöja för att hitta den som bajsat. Detta upplevde författaren som kränkande gentemot barnen. Till skillnad från författarens beskrivna tidigare erfarenhet så tar pedagogerna i undersökningen diskret och respektfullt reda på vem som har bajsat, erbjuder det barnet ett blöjbyte och inväntar barnets tillåtelse. Att respektera barnet handlar inte om att barnet ska få besluta om blöjan ska bytas eller inte men att barnet ska känna sig förberedd och redo för vad som ska göras. För att lyckas med detta behövs det pedagoger som kan tolka och förstå de yngsta barnens kommunikation (Christie 2018, s. 11).

De yngsta barnen har oftast inte en talad kommunikation och det är då viktigt att pedagogerna kan tolka de verbala och kroppsliga uttryck som barnen kommunicerar genom, vilket skiljer sig från barn till barn. I en norsk studie av Nina Rossholt (2010) undersöks hur pedagoger i förskolan tolkar barns gråt. Artikeln utgår från ett tidigare fältarbete om de yngsta barnens första fyra veckor i norska förskolor (Rossholt 2010, ss. 102–103). Undersökningen visar på att pedagogerna tolkar barnens gråt olika utifrån vilket barn det gäller och vilken typ av gråt det är. De menar att det finns ett gråtande som barnen har när de är i behov av närhet, ett annat när barnet är ledset för att vårdnadshavarna gått, ett tredje när de är arga och så vidare. Beroende på vilken typ av gråt det gäller så agerar och möter pedagogerna barnen olika. Exempelvis så kan ett barn som gråter av ilska ha ett behov av att få vara ifred och erbjuds då det, medan ett annat barn som också gråter av ilska kan ha behov av närhet och får då det (Rossholt 2010, s. 107).

I båda studierna kommer man fram till att det är viktigt att skapa en relation till barnet för att kunna tolka dess kommunikation, då alla barn är olika i sina uttryck. I den norska studien kommer man fram till att pedagogerna måste använda olika strategier för att bemöta barnens gråt, men att man samtidigt bör akta sig för att placera barnen i olika fack genom att tolka gråten som egenskaper hos barnen (Rossholt 2010, s. 109). I studien från Nya Zeeland kommer Christie fram till att pedagogerna bland annat genom att ge barnen val och invänta deras medgivande och delaktighet visar att barnets åsikt är värd att bli lyssnad till och stärker på så vis kommunikationen (Christie 2018, s. 13).

Barn som världsmedborgare

Eva Johansson har skrivit en artikel om moral i förskolan (2009). Artikeln baseras på tidigare forskning genom videoinspelningar av samspel mellan barn, i ett till sex års ålder, och pedagoger i förskolan (Johansson 2009, s. 80). Johansson undersöker i artikeln hur man i förskolan förbereder barnen på att bli världsmedborgare med de demokratiska och grundläggande värderingar som samhället och styrdokument vilar på. Författaren beskriver hur Sverige har utvecklats från att ha auktoritära och styrande vuxna som förväntats forma barnen, till ett samhälle där man anser att barnen är kompetenta i sig själva och att vuxnas uppgift är att stötta barnen i deras identitetsutveckling. I barnens utveckling av identitet finns också en strävan från pedagogen och samhället att stötta barnen så att samhällets grundläggande värderingar lever kvar och eftersträvas, samt att barnen utvecklar egenskaper som världsmedborgare (Johansson 2009, s. 81). Johansson visar i artikeln att barn i förskoleåldern har goda kunskaper om vad som är rätt och fel. De vet exempelvis att alla bör få vara delaktiga och bestämma. Samtidigt finns det situationer där det blir helt ohållbart att alla är med och tar ett slutgiltigt beslut och Johansson menar då att vi måste träna barnen i komplexiteten som uppstår vid olika moraliska dilemman. Vidare menar hon att kravet på att agera som en god världsmedborgare kan riskera att barnet inte får utveckla ett kritiskt och eget tänkande (Johansson 2009, ss. 90–91).

Slutsatser av tidigare forskning

Tidigare forskning som vi har valt att använda oss av, diskuterar både arbetet med barns integritet och att barn behöver lära sig att bli en del av samhället och goda medborgare. De tar också upp pedagogers ansvar att tolka barnens subtila uttryck för att kunna respektera och se till barnens behov. I arbete som rör omsorg och dokumentation är detta extra viktigt då man av etiska och moraliska skäl bör ta hänsyn till barnens vilja även om de inte alltid får rätten att bestämma.

Resultat och analys

I det här avsnittet kommer vi presentera resultatet av vår empiri tillsammans med våra teoretiska begrepp. De teoretiska begreppen är de glasögon vi använder för att förstå och analysera empirin. Vi kommer att presentera empirin dels genom att återberätta sekvenser av samtal men främst genom att citera pedagogerna. Vid tillfällen då vi valt att behålla talspråksord kommer vi att förtydliga det genom att efter ordet skriva [sic!]. Staffan Stukát beskriver i boken *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*: ”Om citatet innehåller fel eller underligheter (t.ex. stavfel eller tankefel) kan man skriva [sic!] vilket ungefär betyder ’hoppsan!’ på latin. Man understryker att det uppseendeväckande eller egendomliga citatordet faktiskt är rätt återgivet” (2011, s. 179). Vi har också använt [sic!] vid slutet av meningar som inte är skriftspråkligt korrekta. När vi i detta avsnitt refererar till pedagogerna menar vi våra intervjudeltagare. Avsnittet är uppdelat i tre underrubriker: integritet (i pedagogikens värld), makt samt självet och det kompetenta barnet. Vi anser dock att kategorierna, underrubrikerna, vid ett flertal tillfällen går ihop med varandra.

Integritet (i pedagogikens värld)

I början av vår första intervju bad vi pedagogerna att spontant beskriva integritet i relation till förskolan, något som de alla uttryckte var svårt. Flera av dem började prata om #metoo och hur den samhällsdebatten har förändrat deras syn på integritet. De berättade att de upplever att man idag pratar mer om barns rätt till sin integritet, främst rätten till den kroppsliga integriteten. Detta framkom bland annat genom följande uttryck:

Jag tänker också att rätten till sin egen kropp och att ingen får röra dig om du inte vill. Alltså det tror jag har satt mer tydlighet hos mig för jag trodde inte att det var så och sen blev det jätteuppmärksammat [sic!]. Det är ju faktiskt så att det är många tjejer som blir våldtagna och sådant där [sic!] fast de inte vill. Och då tänker jag att vi måste ju stärka de här barnen att säga nej, skrika nej. Och veta att det här är er kropp och ingen får röra den. Och jag tror att jag har blivit lite mer uppmärksam att kolla i situationer och vara lite mer så alltså ’vad händer i den här situationen, dom kramas, vill verkligen båda kramas?’ lite så [sic!].
Man kollar med andra ögon tror jag (Ava).

Jag tänker mycket på det här med #metoo och alltså många utav dom här retorikerna [sic!], Elaine Eksvärd, som har belyst väldigt mycket kring just när barn är utsatta för sexuella övergrepp och sådana saker. Att det har blivit en mer medvetenhet [sic!]. Det har kommit fram i dagen och då blivit mer medvetet [sic!]. Och man har sett också kanske mera vikten av att jobba förebyggande med att lära sig läsa signaler och lära sig att tyda tecken på vad barns olika beteenden kan betyda (Hawjin).

Jag tänker att integritet är ju gränser för vad, hur långt man kan gå nära mig eller liksom så och min eh... [sic!] (viftar med händerna framför/runt sig i en halvcirkel) (Solveig).
Sfär (Lägger Ava till).

Just att beskriva integritet som en sfär, som alla människor har, var återkommande i samtliga intervjuer. Detta kopplar vi till teorin om självet och det inre ansvarstagandet, att alla har en inre kärna som tillsammans med vår kropp skapar det som pedagogerna beskriver som sfär (Juul & Jensen 2003, s. 38; Brodin & Hylander 1997, s. 21). Vi kan även se likheter i hur nationalencyklopedin beskriver integritet just som sfär (Nationalencyklopedin 2019). Alla beskrev det som svårt att spontant beskriva vad integritet är vilket bekräftas i Juul och Jensens beskrivning av integritet (Juul & Jensen 2003, s. 38). Intervjuns andra fråga var att beskriva hur pedagogerna arbetar och tolkar det nuvarande läroplansmålet som nämner integritet. ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen” (Skolverket 2016, s. 4). En av pedagogerna uttryckte att det är för många stora ord i läroplansmålet vilka är svåra att tillsammans översätta till verksamheten. De förklarar att man behöver bryta ned målet till mindre delar för att kunna arbeta med det och att man arbetar med målets olika delar separat. Exempelvis ser de jämställdhet mellan könen som ett eget område att arbeta med och att solidaritet för utsatta är ett annat område. Utifrån deras samtal kring målet tolkar vi det som att arbetet med integritet delvis blir åsidosatt för målets andra delar.

De nya läroplansmålen som exempelvis ”Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla sin identitet och känna trygghet i den samt medvetenhet om rätten till sin kroppsliga och personliga integritet” (Skolverket 2018, s. 13) upplevdes av pedagogerna som lättare att tolka och förstå. Flera av pedagogerna tyckte att de nya läroplansmålen förtydligar hur man ska arbeta med integritet. Integritet blir då en större del av arbetet i förskolan. En av pedagogerna menade att just den kroppsliga integriteten

är något som vi måste lära barnen i förskolan, då många av dem inte har erfarenhet av kroppsliga gränser hemifrån. Samma pedagog beskriver att man i en vårdnadshavare-barnrelation sällan har samma kroppsliga gränser som man har till andra personer i sin omgivning, exempelvis för att man som vårdnadshavare har ansvar för all omvårdnad av barnet, genom bland annat amning och intimvård.

Alla pedagoger beskrev arbetet med integritet som synonymt med gränssättningar. Det stämmer till stor del överens med Juul och Jensens teori om integritet då det inre ansvarstagandet kan handla om att förstå sina egna gränser och det yttre ansvaret kan handla om att förstå andras gränser. Däremot går det inte, enligt Juul och Jensens teori, att tolka integritet som synonymt med gränssättning då integritet också handlar om ens behov och identitet (Juul & Jensen 2003, s. 40).

Ett av de främsta sätt som pedagogerna beskrev arbetet med integritet på var genom att berätta om vilka arbetsmaterial, metoder och förhållningssätt de använder. Det var återkommande för alla pedagogerna att arbeta med filmer och böcker. Dessa behövde inte ha ett ursprungssyfte från upphovsmannen att lära barn om integritet, pedagogerna sökte och valde material som de ansåg ha relevant koppling till just de område inom integritet som var aktuellt. Ett återkommande arbetssätt som beskrevs av pedagogerna var att arbeta med känslor. Detta gjorde förskolorna genom att visa bilder föreställandes olika känslor presenterade genom ansiktsuttryck. De förde även diskussioner kring olika känslor och barnen fick illustrera och rita känslor och hur de uttrycks. Flera av pedagogerna nämnde teater som en bra metod för att uppmärksamma barnen på situationer som är kopplade till integritet. Vid teater som metod brukade det vara pedagogerna som illustrerade en eller flera händelser för att få barnen att reflektera kring bland annat rätt och fel, ansvar, omsorg och känslor kopplat till integritet. Pedagogerna beskrev att det inte finns så mycket material som har ett bakomliggande syfte att arbeta med integritet i förskolan. Ett färdigt material som alla pedagoger nämnde var boken *Liten*. *Liten* är framtagen tillsammans av Brottsoffermyndigheten och Stina Wirsén genom Bonnier Carlsen Bokförlag men finns även som digital version på Brottsoffermyndighetens webbsida. Boken belyser barn som far illa i en nära relation och uppmuntrar barn till att berätta om sina upplevelser för någon de litar på (Wirsén 2014). Utöver *Liten* pratade samtliga pedagoger om ett annat färdigt material: *Stopp! Min kropp!*, vilket främst kan ses som ett förhållningssätt och vägledning för pedagoger.

Stopp! Min kropp! är ett arbetsmaterial framställt av Rädda Barnen. Den består av en handbok, som enkelt går att ladda ned, där man bland annat kan läsa att man bör lära barnen om kroppens privata delar vilka de menar är snoppen, snippan, munnen och rumpan. Materialet beskriver att man ska lära alla barn att de har rätt att säga nej och att de ska berätta för vuxna om de har upplevt någonting obehagligt

(Norlén 2013). Pedagogerna tar upp att de arbetar med *Stopp! Min kropp!* men på olika sätt. Flera av dem nämner att de lär barnen att använda en "stoppgest" (att sträcka ut en lodrät handflata framför sig) samtidigt som de säger "stopp". Några av dem har dessutom placerat bilder av stoppskyltar på väggen, som barnen kan peka på om de inte kan eller vill säga/visa stopp. Juul och Jensen bekräftar vikten av att lära barn att uttrycka sina gränser då de menar att det är att ta sitt inre ansvar, endast den enskilda individen kan veta var dess inre gräns går. Med den inre gränsen menar vi varje individs känsla av kroppsliga och mentala upplevelser (Juul & Jensen 2003, s. 41). Pedagog Solveig lyfter att det finns svårigheter i arbetet med att lära barnen säga stopp då det kan resultera i att vissa barn undersöker begreppet genom att alltid använda det vilket gör att det är svårt att veta när det är på riktigt.

Ja för det kan ju bli lite så här att man kanske inte riktigt tänker och använd [sic!], alltså barn tänker jag [sic!], att dom bara utnyttjar det typ och inte säger stopp när det verkligen gäller. Vissa barn överdriver också tänker jag [sic!].

Vi kommer senare återkomma till *Stopp! Min kropp!* och arbetet med det. Dessförinnan vill vi återgå till hur pedagogerna arbetar med integritet i förskolan. Solveig igen, beskriver hur integritet i förskolan handlar om gränser och att lära barnen att vi är olika.

Jag tänker att det är därför det är så viktigt att förklara för barnen att alla är olika och att man har olika gränser och vad det är och att man skapar mer medvetenhet om det. Och det jag sa innan, att ibland blir man ju sur när man säger nej, men det finns ingen anledning att man blir sur för det är okej att säga nej. Så det är jätteviktigt tycker jag att man förklarar det. Och att vissa barn tycker det är okej att kramas och andra inte. Och vid vissa tillfällen kan man kramas men inte [sic!].

Flera av pedagogerna menar att den kroppsliga integriteten handlar om fysisk kontakt, exempelvis kramar. För att lära barnen berättar pedagogerna att de alltid försöker att föregå som gott exempel och alltid frågar barnen om kramar och uppmuntrar varandra att göra likadant. Pedagogerna menar att trots det så finns det en bild av att kramar är något "fint" och "acceptabelt", vilket kan göra det svårt att tacka nej till en kram trots att man inte vill ha en. Kramar används exempelvis som ett sätt att hälsa på varandra i Sverige och kan då enligt Juul och Jensens teori skapa en konflikt mellan det yttre och det inre ansvarstagandet i situationer där man inte vill kramas men känner sig tvungen att göra det (Juul & Jensen 2003, s. 42).

Svårigheter är typ att förklara ibland och när [sic!], för om barnen ser att man kramas i någon situation eller så 'okej, där var det okej men i den här situationen var det inte okej' och det blir lite svårt att förklara när det är okej och när det inte är det. För det känns ju lite dubbelmoral [sic!] säkert för barnen tänker jag.

På grund av den komplexitet som finns i integritet och mellan det inre och det yttre ansvarstagandet, vilket pedagogerna beskriver i ovanstående citat, är det svårt att lära barn om integritet. Det handlar både om det inre- och det yttre ansvarstagandet och kräver att barnen förstår att det i olika situationer och med olika personer kan innebära olika saker.

Det händer ibland att vuxna ber barnet att krama andra trots att barnet inte vill kramas. Detta kan göras av exempelvis kulturella skäl, då det kan vara sårande för det andra barnet om den inte får en kram. Enligt Juul och Jensen innebär detta att den vuxna kräver att barnet ska ta sitt yttre ansvar för en annan person istället för att se till sitt egna behov (Juul och Jensen 2003, s. 39). Pedagogerna menar att det sällan eller aldrig sker i förskolan att man ber barnet krama en vuxen. Det kan däremot ske att andra pedagoger ber barnet krama ett annat barn, exempelvis för att bli sams efter en konflikt. De pedagoger som intervjuas poängterar dock att de inte tycker att det är okej att be ett barn krama ett annat barn om de inte vill och det är därför något som behöver belysas och arbetas med på förskolan. Varken pedagoger eller vårdnadshavare bör tvinga barn att kramas på förskolan.

Vidare beskriver pedagogerna att barnen ibland har svårt att förstå ett nej, kanske för att de själva upplever att andra inte respekterar när de inte vill eller för att de har svårt att skilja på ett allvarligt nej och ett nej som uttrycks i lek. Pedagogen Miranda berättar att det kan ha hänt att hon ibland har "snott" en kram av barnen men att det då alltid är på skoj. I leksituationer kan det hända att man säger nej fast man egentligen vill fortsätta, vilket kan vara vanligt vid exempelvis kittling. Det finns dock en fin linje mellan när det är roligt och när det går över till att bli mer allvarligt. Ava beskriver att det kan vara svårt för barnen att i lek och skoj skilja på ett allvarligt nej eller ett nej som är en del av leken. Utifrån teorin om självet är lek och skoj bra situationer för att träna sig i att vara en del av samhället och att samspela med andra (Brodin & Hylander 1997, ss. 20–27).

Samtidigt kan lek- och skojsituationerna göra det svårt att stå upp för sitt inre ansvar, då man exempelvis slits mellan viljan att samspela med den andra och viljan att inte bli kittlad längre. Juul och Jensen beskriver att det inre ansvaret oftast förlorar mot det yttre då alla människor har ett starkt behov

av att känna samhörighet och samarbeta med sin omgivning. Oavsett om barnet låter det inre eller yttre ansvarstagandet bli vinnande i lek- och skojsituationer eller vid kramar kan det resultera i att barnets integritet blir kränkt samtidigt som det kan vara utvecklande för barnets sociala samspel (Juul & Jensen 2003, s. 44). Som vi konstaterat innan menar pedagogerna att det är en del av förskolans uppdrag att träna barnen i att förstå sina egna och andras gränser, då få barn har fått med sig förståelsen för kroppsliga gränser hemifrån.

Vilket kan vara förståeligt, man har varit hemma och du har fått hålla på någons tutte i ett och ett halvt år och sen så kommer du till förskolan och så får du inte göra det på någon annan (Klara).

För dom kommer ju ändå från en otrolig närhet. Dom har ju varit nära, där finns det ju inga, eller jo nu vet jag ju inte riktigt så men om man tänker sig själv så finns det ju inga gränser mot barn och vuxen så när man är hemma med sin lilla bebis utan man är ju nära hela tiden och man, men sen när de kommer till förskolan och ska förhålla sig till andra människor och upplever att 'oj, jag fick inte' [sic!]. Asså [sic!] det är ju en process för barnet att förstå att det här är okej med mamma eller pappa hemma men det är inte okej med någon annan vuxen eller med något annat barn (Hawjin).

För att träna barnen i både sina egna och andras gränser lär pedagogerna dem att säga nej, stopp och att fråga om lov innan de kramas. Pedagogerna förklarar oftast för barnen varför de säger nej till en kram, det kan exempelvis vara för att pedagogen är upptagen eller för att barnet har fullt med målarfärg på sig. De förväntar sig dock inte att barnen ska förklara varför de säger nej.

Ibland kanske man inte [sic!] vill bara, punkt slut, nej, och då får man också berätta det tänker jag för barnen att 'ibland är det bara nej och då får man acceptera det' likadant som någonting annat tänker jag 'vill du ha macka?' 'nej' punkt slut.

På samma sätt menar pedagogerna att barnen vid dokumentation har rätt att säga nej och sätta gränser utan att detta ska behöva ifrågasättas. En av pedagogerna menar att det har varit en "utveckling och process" att komma till stadiet där pedagoger alltid förväntas inhämta barnets samtycke. För bara ett par år sedan var detta inget de pratade om inom förskolan. Då ansågs pedagogerna ha rätt att dokumentera

barnen utan deras samtycke. Definitionsmakten om vad som skulle dokumenteras och hur låg då helt hos de vuxna. Alla pedagoger tar upp att man idag måste fråga om barnens tillåtelse vid bild- och videodokumentation där barnets ansikte syns. När pedagogerna vill dokumentera men inte störa barnens aktivitet väljer de att fotografera vad barnen gör. Exempelvis om barnen sitter och pysslar så fotograferar pedagogerna närbilder på barnens händer och själva pysslandet. En pedagog reflekterar över barnens integritet vid hanterandet av barnens egna alster. Hon tänker att inte alla barn är bekväma med att deras namn är synligt om verket ska stå framme.

Vi har alltid skrivit namn på det, också utan att ha frågat 'Vill du att vi skriver ditt namn och sätter upp på väggen? Att alla ser att det är du som har gjort den' och nu när vi frågar så vill de flesta det, men inte alla och då blir namnet på baksidan för att man sen ska kunna ta hem den. Just också för att det vi märkte var att de barn som inte var så trygga med den formen på dokumentation, alltså skapandet, de ville inte att alla skulle veta att det var deras. Och det vart också en sån här tanke att 'men måste vi ha alla namn, kan inte barnen visa om de vill visa vems som är vems, kan inte dom gå dit och visa? Måste namnen vara framåt?' [sic!].

Lagar som exempelvis GDPR, som är ett komplement till personuppgiftslagen och syftar till att skydda den enskildes personuppgifter även digitalt (Dryselius 2019), har enligt pedagogerna resulterat i att man idag i förskolan ser annorlunda på att dokumentera barn digitalt. Men exemplet ovan är det enda exemplet som kommer upp om att även skriftlig dokumentation kan vara problematiskt. De andra pedagogerna uttrycker att man alltid kan göra anteckningar om barnen inte vill bli dokumenterade via fotografering eller videofilm. Det resulterar i att det återigen blir samhällets och vuxnas definitionsmakt som bestämmer vilken dokumentation som är accepterad utan samtycke (Juul & Jensen 2003, s. 52). Barns rätt till det inre ansvaret är en självklarhet vid digital dokumentation men inte vid skriftlig, om man inte likt pedagogen i citatet ovan även börjar reflektera och ifrågasätta skriftlig dokumentation. Samma pedagog ställer sig vid flera tillfällen frågande angående vem dokumentationen är till för. Är det för barnet eller är det för vårdnadshavare och samhället? Beroende på hur pedagogen ser på dokumentation och vem den är till för blir barnets rätt till att själv bestämma över sin integritet olika. Om man menar att dokumentationen är till för samhället och vårdnadshavarna behöver man inte ta ställning till barnets inre ansvar. Dokumenterar man för barnets skull bör man däremot erbjuda barnet att ta ställning till samtlig dokumentation och lyfta fram barnets inre ansvar.

Ett annat sätt att se på dokumentationen är att se den som ännu ett tillfälle då barnen får träna på såväl sina som andras personliga gränser. Att exempelvis träna barnen på att göra digital dokumentation och då fråga varandra om lov är ett sätt att träna dem inför att delta i en digital värld där integritet blir allt viktigare att ta hänsyn till.

Jag tänker också att det är viktigt för att nu är det så viktigt att barnen får en digital kompetens och så, att när de fotar och filmar att de också lär sig att fråga 'får jag ta en bild på dig eller får jag filma det ni gör' att man också grundlägger det tidigt hos barnen.

Makt

Pedagogerna är alla överens om att man måste fråga och ta hänsyn till barnens kroppsliga och personliga integritet i exempelvis dokumentationen och vid fysisk kontakt. Sen finns det tillfällen då pedagoger måste gå över barnens integritet av praktiska eller säkerhetsmässiga skäl. De beskriver det som att de vuxna behöver ha en skyddande makt över barnen. Denna makt är den enda som pedagogerna anser alltid är legitim inom förskoleverksamhetens ramar.

Alltså den personliga integriteten och den kroppsliga, det har ju barnet alltid rätt till men det finns ju andra saker som också står över, till exempel säkerheten. Jag menar 'jag måste plocka in dig nu för nu är det ingen annan kvar ute på gården, och vi måste gå in'.

Alla pedagoger pratar om att barnets integritet och möjlighet att bestämma kan komma i kläm på grund av verksamhetens ramar och omsorgsuppdrag. En av pedagogerna uttrycker att man ibland måste ställa det enskilda barnets integritet och vilja mot gruppens. Utifrån Börjesson och Rehn kan makten i den här situationen ses som en nödvändighet och behöver inte tolkas som begränsande för barnen utan kan tolkas som utvecklande (Börjesson & Rehn 2009, s. 45). Utvecklande i den mening att barnen lär sig att vara en del av en samhörighet och ta hänsyn till både de uttalade och outtalade regler som vi måste förhålla oss till i en gemenskap.

Vi vill nu illustrera detta med ett av oss författat exempel. *Det kan exempelvis handla om ett barn som är på utflykt tillsammans med förskolan. När det är dags för hela gruppen att åka tillbaka till förskolan vägrar ett barn att gå på bussen eftersom den vill stanna kvar på utflyktsmålet. När pedagogerna har*

lockat barnet att följa med tillbaka men inget fungerar för att få med barnet, kan det i värsta fall krävas att någon pedagog använder sin fysiska makt och lyfter in barnet på bussen. I detta fall krävs det att pedagogen ser till verksamhetens behov och barnets säkerhet före barnets vilja. Barnet vill stanna kvar och dess inre ansvar blir därför att vägra att stiga på bussen, vilket leder till att pedagogen måste tvinga barnet till ett yttre ansvar. Barnet tränas då i sin förståelse för de ramar som vi ibland måste förhålla oss till vilket kan vara utvecklande för barnet.

Om vi tolkar exemplet utifrån Juul och Jensens teori kan man se att vid tillfällena då pedagogerna tar till makt, exempelvis för att verksamhetens ramar kräver det eller för att skydda barnet, så behöver den vuxna uppmärksamma barnet på att den behöver ta ett yttre ansvar. Detta kräver att barnet anpassar sig till verksamhetens behov och slår undan sitt inre behov. Vilket pedagogen tvingar barnet till genom att använda sig av sin fysiska makt (Juul & Jensen 2003, ss. 84–85). Den vuxna använder i detta scenario sin definitionsmyndighet för att definiera att situationen kräver att pedagogen går över barnets vilja, vilket inte är förtryckande mot barnet. Hade pedagogen däremot samtidigt sagt till barnet att det inte fick vara argt eller ledset över att pedagogen tog ett beslut över hans vilja kan definitionsmyndigheten bli förtryckande, då barnets känsla inte legitimeras (Juul & Jensen 2003, s. 52).

Ett exempel på när pedagogerna använder definitionsmyndighet för att oberättiga barnets känsla kan vi utläsa från ett av Solveigs tidigare citat: ”ibland blir man ju sur när man säger nej, men det finns ingen anledning att man blir sur för det är okej att säga nej”. Solveig menar då att barnet inte har rätt att bli sur för att någon exempelvis säger nej till en kram. Vi menar att definitionsmyndigheten i det här fallet blir förtryckande och att barnet bör ha rätt till sin känsla och upplevelse trots att barnet inte har rätt att krama den andra. Det är viktigt att se skillnad på detta, barnet har alltid rätt till sin känsla men det ger den inte rätt att gå över någon annans gräns.

I början av intervjuerna är det flera av pedagogerna som uttrycker att barnets integritet hamnar i kläm när de inte får sin vilja igenom, men efter lite samtalande ändrar de sig och menar snarare att barnets integritet blir kränkt om ingen lyssnar och tar barnets behov på allvar. Juul och Jensen menar att vuxna genom att lyssna till barnet och bekräfta deras behov, utan att låta barnet bestämma, visar respekt för barnets integritet, eller med andra ord den konflikt som barnet har mellan det inre och yttre ansvarstagandet (2003, s. 55).

Då tänker jag, det är den vuxnes ansvar att 'visst du har din integritet och jag vet att det är inte [sic!] okej att kränka din integritet men jag måste ta det här beslutet nu för att jag måste se till din säkerhet eller helheten' (Klara).

Det blir en skyddande makt någonstans [sic!]. Alltså man ska inte utöva makt över barnen men någonstans måste man utöva en skyddande makt [sic!]. Att 'det här vet jag är farligt och det här måste jag gå över' [sic!] (Hawjin).

Både att pedagogerna betonar vikten av att lyssna och ta barnet på allvar samt att de uttrycker en ovilja att ha makt över barn kopplar vi till teorin om det kompetenta barnet. Om man i enlighet Brodin och Hylander anser att barnet är kompetent och redan från födseln har ett själv som tillsammans med sin omgivning ska utvecklas, kan man också tolka det som att man ska försöka göra så lite inverkan på barnet som möjligt (1997, s. 19). Pedagogerna har inget behov av att barnen ska lyda dem så länge det inte är av säkerhetsskäl, och när pedagogerna ändå måste ha makten vill de vara så respektfulla som möjligt.

Juul och Jensen beskriver att tidigare ansåg man att barnen behövde ha respekt för och lyda pedagogen till skillnad från idag när det handlar om att pedagogen genom respekt för barnet kan locka barnet till att vilja lyssna till och på så sätt lyda pedagogen. I en relation med ömsesidig respekt mellan barnet och pedagogen är det större chans att barnet vill lyssna till pedagogen (Juul & Jensen 2003, s. 57). Då pedagoger ser barnen som kompetenta krävs det att de skapar en relation till barnen som baseras på respekt för varandra. I en relation med ömsesidig respekt blir makten mer flytande mellan både barnen och pedagogerna, pedagogerna har därav inte rätt att kräva makten i andra fall än vid säkerhetsskäl. För att uppnå detta behöver pedagogerna enligt Juul och Jensen utveckla något som de beskriver som relationskompetens (2003, s. 118).

Juul och Jensen beskriver relationskompetens bland annat som att den professionella vuxna tar allt ansvar för relationen till varje enskilt barn. En relation som behöver få utvecklas över tid (2003, s. 118). En pedagog som har en relation till barnet kan lära sig tolka barnets gränser även när de inte blir uttalade. Pedagogerna menar att det är viktigt att vikarier som inte är välkända aldrig är själva med barnen och inte ska ansvara för omsorgssituationer, specifikt vid intinvård. Intinvård menar pedagogerna är den stund då det är absolut viktigast att barnets kroppsliga integritet blir respektfullt bemött. Det är "inte för att vi inte litar på dem utan för att barnen inte är trygga med dem". Även om barnen kan ty sig till vikarien och tycka att hen är jätterolig och framstå som att de är trygga med hen

när ordinarie pedagog är på plats så kan barnen ändå känna otrygghet eller ha svårt att uttrycka sina gränser om den ordinarie pedagogen går därifrån. Av samma anledning lyfter en pedagog upp att de själva aldrig byter blöja på barnet under inskolningen då de inte har skapat en tillräckligt stark relation till barnet. Pedagogerna menar att man alltid bör ta hänsyn till barnets vilja vid intinvård.

Samtidigt som det blir, det är ju en balans allting. Det klart att vi måste byta den här bajsblöjan för att det kommer bli svid och allt [sic!]. Men då finns det andra sätt att gå tillväga tycker jag, är det någon annan kollega som kan göra det bättre? Vill det här barnet hellre gå till den?

För att barnet ska kunna välja själv är det viktigt med pedagoger som är lyhörda för framförallt de yngsta barnens språk. Med språk syftar vi till alla uttryck och inte enbart det talade språket. Barn uttrycker sig genom bland annat kroppsspråk och verbala uttryck som exempelvis skrik, ”man ska höra på ett skrik vad det är för skrik” säger en av pedagogerna.

Du måste typ prata lite för barn, ibland måste du tolka till exempel blöjsituationer och sådant tänker jag. Du kanske inte alls märker att det barnet är obekvämt och det här [sic!] och jag tänker när de skapar en trygghet med en viss person, till exempel vid inskolningar och sådant, då att man tar den personen som har skapat den här tryggheten med barnet och tar blöjan, så att det inte kommer in fler personer [sic!]. Så att man måste ju också ta lite så här stegvis [sic!] med yngre barn för att dom ska lära känna tänker jag en person.

Pedagogerna måste lära sig det enskilda barnets kommunikation, vilket kräver att pedagogen skapar en relation till barnet, eftersom att alla inte har samma sätt att uttrycka sig på. Juul och Jensen beskriver hur barnet med bland annat ögonkontakt och kroppsspråk redan som spädbarn samspelar och kommunicerar med sin omgivning. Vuxna som känner barnet väl kan tolka barnets gränser och behov av integritet (Juul & Jensen 2003, s. 75). Pedagogerna beskriver att det finns vissa signaler och uttryck som är vanligt hos de flesta barnen och som för vana pedagoger är lätta att känna igen och tolka även hos de barn som de inte känner. Det finns också subtila och svårtolkade uttryck hos många barn som kräver att pedagogerna känner barnet väl. Det är även viktigt att barnen skapar relationer till varandra så att de kan lära sig att läsa av varandras gränser när de uttrycks mer subtilt. Ett sätt att arbeta med det är att tillsammans med barnen undersöka känslor och träna på att tolka uttryck.

Ja sen kan det ju vara så att de är vana att barnen säger stopp och sen är det någon som kanske inte vågar säga stopp och då har inte vi lärt det här barnet att läsa av det andra barnets känslor och ansiktsuttryck och då blir det inte bra. Så man måste ha båda delarna.

I början av intervjuerna pratade alla pedagogerna om arbetet med *Stopp! Min kropp!* och vikten av att lära barnen att uttrycka sina gränser. Efter att tillsammans ha diskuterat vad integritet i förskolan innebär uttryckte alla att det i arbetet med integritet är lika viktigt att lära barnen tolka, förstå och respektera andras gränser som att ge uttryck för sina egna.

Det är ju lika viktigt att få båda sidorna. Att barnen ska lära [sic!], att de ska bli medvetna om att de bestämmer över sina egna kroppar men att kompiserna också bestämmer över sin kropp.

En av pedagogerna lyfter att man inte alltid kan vara närvarande med barnen och att det därför är viktigt att arbeta förebyggande så att barnen har verktyg för att hantera integritet när det uppstår i det sociala samspelet. Som vi tidigare nämnt menade pedagogerna att en del av integritetsarbetet handlar om att lära barnen att visa och uttrycka sina gränser, men de menar också att man behöver arbeta med att se och förstå andras gränser. Det handlar dels om att den som blir utsatt ska kunna säga ifrån men det är minst lika viktigt att den som utsätter någon själv ska kunna inse att det den gör inte är rätt för den andra personen och då ta sitt yttre ansvar för den personen. Juul och Jensen bekräftar att det är viktigt att människor utvecklar en kunskap och förståelse för andra människors integritet samt att de kan ana andra personers inre för att kunna skapa en jämlik och respektfull gemenskap (Juul och Jensen 2003, s. 40). Det ingår därav i arbetet med integritet att pedagogerna ansvarar för hur barnen beter sig mot varandra. Ett sätt att ta det ansvaret är att vara medveten om hur pedagogers ord och handlingar påverkar vilka barnen är och utvecklas till att bli.

Självvet och det kompetenta barnet

En av pedagogerna menar att integritet också handlar om att barnet ska få utveckla sin egen personlighet och tycka, tänka och känna vad den vill. De arbetar för att ingen ska behöva bli kränkt utifrån diskrimineringsgrunderna. I pedagogernas uppdrag ingår det att hjälpa varje barn att utforska vem hen är och att de ska känna trygghet i sin identitet. Pedagogerna tar upp att det är "jätte viktigt [sic!]" att pedagogerna reflekterar över hur de pratar om och med barnen då deras bild av ett enskilt barn kan

påverka hela barngruppens syn på det barnet. Juul och Jensen beskriver att integritet och identitet är nära sammankopplat. För att barnen ska skapa en sund relation till sin identitet behöver de vuxna i sin närhet som har förståelse och respekt för deras sätt att vara (Juul & Jensen 2003, s. 58).

Som du säger att ja men 'hon är ju så där eller han är ju sådär' oftast negativt [sic!]. Och då har jag också [sic!] 'ni kanske inte bara kan prata om negativa saker för det ni säger det blir ju såklart det här barnet'. Men om man fokuserar på det positiva så blir barnet det.

Pedagogerna menar att man bör undvika att använda barnets namn tillsammans med en tillrättavisning, eftersom de menar att detta sätt att tala till och om barnet kan manifesteras i barnet och i den övriga barngruppen. De menar att det är viktigt att endast lyfta upp de egenskaper som är bra med barnet. Både i barngruppen men också direkt till barnet. Pedagogerna säger att man bör jobba med att stärka barnets starka sidor.

Ja, men fokusera på det som fungerar och få växa i det och få känna någonstans [sic!] att det finns en styrka. Istället för att bli medveten om sina svagheter, det finns liksom ingen vits någonstans [sic!].

Juul och Jensen menar att barnexperter historiskt sett har tagit avstånd från att berömma barn. Istället rekommenderades man att kritisera barnet när det gjorde fel så att barnet kunde lära sig av sina misstag (Juul & Jensen 2003, s. 65). Detta i motsats till det som våra pedagoger menar, att barnen inte behöver få höra vad de gör dåligt utan att man istället alltid ska lyfta det som är bra genom beröm. Juul och Jensen beskriver dock att det är bättre att arbeta med att bekräfta och erkänna både barnets styrkor och svagheter. Detta då det är viktigt för barnets identitetsutveckling att vara medveten och få stöd i både styrkor och svagheter. Juul och Jensen tar upp ett fall med en pojke som har svårt att läsa. Alla vuxna i hans närhet bemöter honom med att påminna honom om att han är bra på annat men ingen bekräftar honom i hans frustration över att ha svårt att läsa. Detta resulterar i att pojken blir utåtagerande och känner sig ambivalent. För att stärka barnen i sina identiteter behöver barnen bli bekräftade och erkända snarare än att få beröm eller kritik (Juul & Jensen 2003, s. 69).

I utvecklandet av sin integritet menar Juul och Jensen att barn använder sig av antingen rättvänd eller spegelvänd strategi. Dessa strategier har stor betydelse för barnets identitetsutveckling. Det finns en kulturell syn på att barn som agerar spegelvänt, det vill säga barn som försvarar och hävdar sina inre

behov, ses som trotsiga och svåra att hantera. Medan barn som agerar rättvänt, det vill säga barn som åsidosätter sina inre behov för att tillfredsställa andra, ses som samarbetsvilliga och snälla. Det finns dock en risk att barn som oftast använder rättvänd strategi blir självdestruktiva, då de inte tar hänsyn till sina behov, vilket oftast upptäcks först i tonåren (Juul & Jensen 2003, s. 49).

I våra intervjuer har det inte kommit fram om pedagogerna arbetar utifrån att det finns rättvänd och spegelvänd strategi. De tar upp situationer där vi kan tolka att barnet agerar spegelvänt, situationer där barn gör motstånd mot pedagogerna eller verksamheten. Pedagogerna menar då att man bör bekräfta deras behov oavsett om de får sin vilja igenom eller inte. Vår tolkning är dock att barn som agerar rättvänt inte blir lyfta i intervjuerna. Pedagogerna tar upp att det finns barn som har stark eller svag integritet men syftar då främst till den kroppsliga integriteten. Med den kroppsliga integriteten menar vi barnets rätt till sin fysiska sfär som innebär bland annat att ingen ska få röra eller fotografera dig utan ditt samtycke. Då denna undersökning är utförd med en induktiv arbetsmetod kan vi inte avgöra om pedagogerna är medvetna om de olika strategierna eller ej. Vi vill dock lyfta detta då det är något vi anser påverkar barnets integritet och därav identitet.

Det rättvända och spegelvända strategierna går att koppla till olydnad, då barn som agerar spegelvänt enligt Juul och Jensen kan beskrivas som olydiga (2003, s. 43). Ingen av pedagogerna beskriver eller samtalar om barn som olydiga och vi menar att detta hör ihop med den barnsyn som råder bland pedagogerna. Pedagogerna pratar däremot om barn som motsätter sig det som verksamheten eller pedagogerna vill att de ska göra. Exempelvis berättar en av pedagogerna om när de var ute i skogen och ett barn vägrade att följa med tillbaka till förskolan:

Ja vi hade ett [sic!] som vägrade, satt [sic!] vi sa det att vi går, han kommer, men han vägrade verkligen. Men så hittade jag rådjursbajs och han satt med sitt förstoringsglas långt bort och så började jag prata om det där bajset, gissa bajset och så blev det jättekul, så jag gick fram till honom amen [sic!] 'du kan titta på det med förstoringsglasen, så går vi och letar efter rådjursbajs, kom', och då kommer han ju, man måste hitta vägar för att komma runt det, locka, det går alltid att locka barn.

De flesta pedagogerna pratar om att det alltid är möjligt att locka barnen. Det tolkar vi som att pedagogerna vill visa respekt för barnets inre behov genom att de inte omedelbart kräver att barnet ska ta ett yttre ansvar. Pedagogerna förutsätter att det alltid är möjligt att locka barn till att använda en

rättvänd strategi och se bort från sitt inre behov för att anpassa sig till omgivningens behov och krav. Delvis går det att tolka det som att pedagogerna beskriver det som att de har ansvar att locka barnen istället för att barnen har ansvar att lyda dem. De ska skapa en lust hos barnet. Juul och Jensen beskriver att barnets motstånd är en viktig del av dess integritet. När barnet visar motstånd är det ett tecken på att barnet tar ett inre ansvar och försöker ge uttryck för sina behov, önskningar och gränser. Samtidigt så behöver barnet lära sig att förhålla sig till sin omgivning för att bli en god världsmedborgare. Genom att locka barnet istället för att kräva barnets lydnad tar pedagogen sitt ansvar för barnets utveckling av sin integritet och visar att barnets behov är okej trots att man just då inte kan ta full hänsyn till det (Juul & Jensen 2003, s. 56).

Vår undersökning visar på att man som pedagog har ett komplext uppdrag i att både stärka barnet i tron till sig själv och att våga visa sina gränser samtidigt som man ska hjälpa barnet att förstå och respektera andras gränser samt de normer och regler som vi i ett samhälle bör förhålla oss till. En pedagog beskriver arbetet med integritet som svåröverskådligt för att man inte har några mallar att utgå ifrån:

Man har ju ett väldigt komplext jobb för det finns ju inte direkt någon föreskrift om 'så här ska man göra' eller 'så här ska det se ut' eller 'så här gör man'. Det finns ju inte någon mall. Om du är målare, och ska måla väggen vit, det finns inte så mycket [sic!] utan det finns en grundstruktur. Man spacklar, man slipar och sen målar man två gånger men hos förskolan har man inte det. Det är så mycket den egna personligen [sic!], som pedagog, 'hur tycker jag' eller 'vad har jag för åsikter' eller 'hur bemöter man olika situationer'.

Slutsatser och diskussion

I det här avsnittet kommer vi att beskriva och sammanfatta de slutsatser som framkommit i vår undersökning och diskutera dessa i relation till den tidigare forskningen. Vidare kommer vi att ge förslag på fortsatt forskning utifrån denna undersökning.

I vår undersökning har vi kommit fram till att integritet i relation till förskolan främst beskrivs som barnets rätt till sin kroppsliga sfär och att ingen får fotografera eller fysiskt ta i barnet mot dess vilja. Det handlar också om barnets rätt till sin identitet, det vill säga rätten till sin känsla, åsikt och upplevelse.

Den enda gången någon har rätt att gå emot barnets integritet är när det görs för att skydda barnet eller gruppen eller när det krävs för att upprätthålla verksamhetens mål och regler.

Detta går i linje med vad Johansson beskriver i sin artikel om integritet. Hon kommer i likhet med oss fram till att integritet och identitet är nära sammankopplat och att pedagogerna vid vissa tillfällen måste använda en skyddande makt som kan innebära att barnets integritet blir kränkt. Johansson menar till skillnad från vår undersökning att det finns en risk att den skyddande makten kan bli kontrollerande (Johansson 2005, s. 121). Vår undersökning visar att vuxna i större utsträckning än barn har makt då de bland annat besitter mer erfarenhet och kunskap, men att pedagogerna är medvetna om detta och att de i möjligaste mån inte vill utöva sin makt. De försöker att enbart använda makt i skyddande syfte och då endast när det verkligen krävs. I vår undersökning framkommer det att den skyddande makten är nödvändig och kan vara utvecklande för barnet snarare än kontrollerande. Detta utifrån Börjesson och Rehns bild av makt samt Juul och Jensens beskrivning att barnet behöver tränas i och lära sig ta ett yttre ansvar (2009, s. 44; 2003, s. 52).

Pedagogerna i vår undersökning menar att de kan behöva använda skyddande makt som inte går i linje med barnets inre behov men att de då inte bör definiera validiteten i barnets inre behov, det vill säga att de inte bör använda sig av definitionsmakt för att ogiltigförklara barnets känsla. Detta beskriver även Johansson då hon i likhet med vår undersökning har sett att barn inte alltid kan få sin vilja igenom men att det är viktigt att pedagogen bekräftar barnets inre behov och tar barnet på allvar (2005, s. 121). Detta är även något som Christie tar upp i sin artikel då hon menar att det är viktigt att ge barn tid och tillåta dem rätten till sin upplevelse (2018, s. 14).

Vår undersökning visar dessutom att det är angeläget att ta barnets kroppsliga integritet på allvar och respektera dess gränser utan att ifrågasätta. Exempelvis om ett barn inte vill bli dokumenterat eller inte vill att pedagogen ska hjälpa till vid intymvård så ska pedagogerna respektera barnets vilja i den mån det går. För att barnet ska kunna uttrycka sin vilja är det viktigt att pedagogerna frågar barnen och tränar dem i rätten att sätta sina egna gränser. Christie menar i sin artikel att ett kriterium för att lära barn att de har ett val är att erbjuda dem valmöjligheter och respektera barnets val (2018, s. 13). Våra pedagoger lyfter att de agerar förebilder genom att alltid fråga barnen om lov vid exempelvis digital dokumentation och kramar.

Pedagogerna menar också att det ingår i deras uppdrag att såväl tolka barn som att lära dem att tyda och förstå varandra. Pedagogerna tar upp att man bör erbjuda barnen valmöjligheter, exempelvis om ett barn

visar att de inte vill få sin blöja bytt så kan man fråga barnet om de vill att en annan pedagog hjälper dem med blöjbytet. Det ligger på pedagogens ansvar att locka till sig barnets samtycke. Den vuxna ska stötta barnet istället för att forma den och barnet har inget ansvar i att lyda den vuxna. Detta ligger i linje med det som Juul och Jensen beskriver som relationskompetens, då det är pedagogens ansvar att relationen mellan barnet och pedagogen fungerar (2003, s. 118).

Lindgren och Sparrman ställer sig i sin artikel kritiska till dokumentation på grund av att det saknas ett etiskt förhållningssätt. De förespråkar att barn i förskolan ska ges samma rättigheter som personer som deltar i forskningsprojekt (Lindgren & Sparrman 2003, s. 67). Vi har i vår undersökning kunnat se att de pedagoger som vi har intervjuat beskriver att förskolorna har ett etiskt tänkande och värnar om barnens integritet vid dokumentation. Barnen får avgöra om de vill bli fotograferade eller om de tycker att specifika bilder är okej eller ej. Pedagogerna arbetar både för att lära sig att förstå barnens subtila signaler och för att lära barnen att uttrycka deras godkännande eller nekande både verbalt och ickeverbalt. De menar även att barnen behöver lära sig att fråga om tillåtelse när de själva vill fotografera andra personer. Alla pedagoger uttrycker att det är av yttersta vikt att lyssna på barnen när det gäller deras integritet i förhållande till dokumentationsarbete. Utifrån våra intervjuer kan vi se att barn idag får samma rättigheter som personer som deltar i forskningsprojekt vid digital dokumentation. Samtidigt visar vår undersökning på att arbetet med dokumentation i förskolan är ett tillfälle då barn tränas i att ta ett såväl inre- som yttre ansvarstagande (Juul & Jensen 2003, s. 86).

Både Rossholt och Christie lyfter i sina artiklar vikten av att respektera barn och att lära sig att tolka och förstå de mest subtila signaler. De menar även att de yngsta barnen förmedlar åsikter som behöver bemötas med lyhördhet och respekt (Christie 2018, s. 11; Rossholt 2010, s. 102). I vår studie upprätthåller pedagogerna denna bild. De relaterar till barnen som kompetenta och menar att det är viktigt för såväl pedagoger som för barn att lära sig att tolka och förstå varandra. För att kunna respektera och lyssna till barnens gränser behöver vi först förstå dem och tro på deras förmåga att kunna försvara sin integritet. Pedagogerna menar därav att det är viktigt att lära barnen att uttrycka sina gränser och att det är viktigt att lära dem tolka andras gränser. Utifrån Juul och Jensens teori om integritet tolkar vi detta som utmanande och lärorikt för barnets integritetsutveckling då barnet övas i om den bör ta ett inre- eller yttre ansvar (2003, ss. 82–83).

Det ingår i förskolans uppdrag att forma barnen till goda världsmedborgare likt det Johansson beskriver i sin artikel och då är det viktigt att lära barnen ta ansvar för såväl sig själva som andra (2009, s. 82). När det kommer till arbetet med integritet visar denna undersökning att det är ett komplext uppdrag

eftersom pedagogerna både behöver lära barnen att visa sina egna gränser samt att tolka och respektera andras gränser. Samtidigt kan pedagogen av verksamhets- eller säkerhetsmässiga skäl behöva ta beslut och i vissa fall kränka barnets kroppsliga integritet. Bilden av det kompetenta barnet gör dock att vi inte tolkar detta uppdrag som omöjligt. Barnet är starkt nog att utveckla ett kritiskt tänkande och förstå komplexiteten i makt och integritetssituationer, vilket Johansson i sin artikel är rädd för att de inte ska klara av (Johansson 2009, s. 90). Att tränas i att ta både inre- och yttre ansvarstagande bör vara en del av det pedagogiska arbetet enligt Juul och Jensen (2003, s. 83).

Vi ser en risk med att integritet i förhållande till förskolan beskrivs utifrån hur pedagogerna definierar integritet. De målar upp en bild där integritet främst uppstår som kroppslig integritet. Pedagogerna lyfter upp att ingen får ta i barnen eller fotografera dem utan barnens samtycke. De menar att den kroppsliga integriteten oftast uppstår vid intinvård och kramar. I relation till Juul och Jensens (2003) teori om integritet blir detta en något förenklad bild. Integritet behöver inte uppstå vid dessa situationer utan kan ibland framkallas vid helt andra situationer. Det beror helt på barnets inre- och yttre ansvarstagande. Juul och Jensen lyfter upp att vi aldrig helt kan förstå eller tolka någon annans integritet men att det är viktigt att pedagoger försöker (Juul & Jensen 2003, s. 41). Rossholt menar att det finns risker med att kategorisera gråt då barnets gråt kan tolkas som en egenskap hos barnet (2010, s. 109). Frågan är om pedagogernas definition av integritet, liksom tolkningen av gråt, kan skapa gränser för vad som får och inte får vara integritet?

Det inre- och yttre ansvarstagandet går inte att definiera eftersom det uppstår olika hos olika personer och vid olika tillfällen. Att förutsätta att integritet uppstår mer vid vissa situationer är baserat på en persons föreställning av vad integritet är. Barnet kan redan från födseln ta ett inre ansvar (Juul & Jensen 2003, ss. 47–48) och i likhet med teorin om självet behöver barnet träna sig i att leva med andra och ta ett yttre ansvar såväl som ett inre ansvar (Brodin & Hylander 1997, s. 27). Samtidigt som det yttre ansvarstagandet inte alltid kan eller bör bli vinnande. Tolkar man integritet som konflikten mellan det yttre- och inre ansvarstagandet kan det ske i allt vi gör och är svårt att både förstå och beskriva.

Vår undersökning tar upp vissa arbetsmaterial som pedagogerna använder sig av i arbetet med integritet. Ett av dessa material som vi tog upp i resultatet är *Stopp! Min kropp!*.

Stopp! Min kropp! är ett bra arbetsverktyg för att lära barnen om deras privata kroppsdelar och lära dem att uttrycka sina gränser. Christian Eidevald menar dock att det inte är tillräckligt för att skydda barn

mot sexuella övergrepp (Djurberg 2018). I #metoo-debatten framkommer det att många offer för sexuella övergrepp hamnar i ofrivillig frysreaktion, paralyseras, och då inte kan hävda sina gränser. (Lagercrantz 2018). *Stopp! min kropp!* är inte en fulländad metod om målet är att färre barn ska utsättas för övergrepp och vi ser en risk i att ansvaret för att inte bli utsatt hamnar på den som utsätts. I vår undersökning tar pedagogerna upp att det är lika viktigt att lära barnen att läsa av och tolka varandra, något som vi tänker kan leda till att barnen tar större ansvar för att inte utsätta varandra för saker den andra upplever obehagligt eller fel. Det ska enligt Eidevald aldrig ligga på barnets ansvar att behöva hävda sina gränser när det kommer till övergrepp (Djurberg 2018) men om barnet lär sig att tolka varandras gränser kan det förhoppningsvis leda till att fler barn växer upp och inte blir förövare.

Vi ser att arbetet med integritet är mycket mer än en pågående samhällsdebatt och det handlar inte i första hand om att skydda barn från sexuella övergrepp utan mycket mer om att förstå och utveckla sitt själv. Arbetet med integritet är en viktig del i att stötta barn till att bli goda världsmedborgare som tar hänsyn till andra samtidigt som de värnar om sig själv.

Det vi kan se i vår undersökning och som vi ställer oss lite kritiska till är arbetet kring de rättvända och spegelvända strategierna. Vi menar att pedagoger i större utsträckning än det som framkommer i vår undersökning bör uppmärksamma barn som oftast eller alltid använder rättvänd strategi och hjälpa dessa barn att göra lite mer motstånd och stå upp för sitt inre ansvar. Det finns en risk med att de barn som agerar rättvänt ses som enkla och att pedagogerna inte arbetar lika mycket med att utmana dem som de jobbar med att utmana de barn som agerar spegelvänt och gör motstånd. Detta kan som Juul och Jensen beskriver resultera i att de barn som agerar rättvänt utvecklar ett självdestruktivt beteende där de går så långt i att se till andras behov att de slutligen kommer ha svårt för att förstå och stå upp för sina egna behov (Juul & Jensen 2003, s. 49).

För att undvika detta anser vi att arbete med integritet bör vara en del av förskollärarytbildningen. Även om vår undersökning visar på pedagoger som tar ansvar för och arbetar med integritet i förskolan kan arbetet som beskrivet bli olika utifrån hur pedagogerna tolkar och förstår läroplanen och vad de anser är viktigt. Vi hoppas att förskolans nya läroplan ska leda till en utveckling av förskollärarytbildningen med integritet som en självklar del av utbildningen.

Fortsatt forskning

Vi upplever att forskning om integritet inom förskolepedagogiken är ett viktigt område idag. Integritetsforskningens vikt visas av #metoo, men också av det faktum att integritet specifikt har skrivits in i förskolans nya läroplan. Eva Johanssons forskning om integritet (2005) var gjord genom observation, vilket är en intressant metod. Vår undersökning som istället fokuserar på pedagogernas syn och förståelse för integritet uppmärksammar ett annat forskningsperspektiv som vår begränsade studie endast kan skrapa på ytan på. Det skulle kunna göras både mer omfattande kvalitativa och kvantitativa studier på detta område. I detta avsnitt kommer vi att stapla upp fem förslag till fortsatt forskning som vi anser är relevanta utifrån vår undersökning.

Det skulle vara intressant att djupare undersöka de olika strategierna, rättvänd- och spegelvänd strategi, och hur dessa bemöts av vuxna i förskolan. Är pedagogerna medvetna om att det finns olika strategier? Hur stöttar de barn som alltid agerar rättvänt samt hur arbetar de med barn som alltid agerar spegelvänt?

I vår undersökning har vi delvis undersökt integritet i förhållande till makt. Det skulle vara intressant att fördjupa sig i och undersöka hur framförallt vuxnas makt ser ut i förhållande till barns integritet och vilka konsekvenser det har. Vi skulle gärna se en observationsstudie som undersökte detta.

Vi ser gärna undersökningar som belyser hur man kan arbeta i förskolan för att minska sexuella övergrepp mot barn. De flesta barn utsätts av en förövare som har en högre maktposition än dem själva och av någon som står dem nära relationsmässigt. Kan det göra det svårt för barnen att stå upp för sitt inre ansvar? Gör arbetet med gränssättning att barnen kan uppleva skuld och skam om de inte vågar eller klarar av att stå upp för sig själva i situationer där de utsätts?

Vi anser att det skulle vara intressant med forskning om integritet utifrån olika teorier om lek. Exempelvis hur barns behov av fysiska lekar, så som brottningslekar, och integritet går ihop.

Ett möjligt forskningsområde vore att undersöka hur universitetslärare som arbetar på förskolläraryrket ser på integritet. Är det ett begrepp som de använder inom sin undervisning? Om ja, hur definierar de begreppet?

Referenslista

Brodin, M. & Hylander, I. (1997). Att bli sig själv - Daniel Sterns teori i förskolans vardag. Stockholm: Liber.

Börjesson, M. & Rehn, A. (2009). Makt. Stockholm: Liber.

Christie, T. (2018). Respect - The heart of serving infants and toddlers. *YC Young Children*. Vol. 73, No. 3. ss. 10-15.

https://search-proquest-com.till.biblextern.sh.se/docview/2059127968/fulltext/12CB02DEFC2E4E28PQ/1?accountid=13936&fbclid=IwAR237WfpQUnRJAeA3zHdnKTDvV3ogq_QCT1GNqVbJ9zO6KzLRDNKMw7jfPc [2019-04-03]

Djurberg, S. (2018). Ökad medvetenhet kring barns integritet. *Förskolan*, 19 februari.

<https://forskolan.se/kroppen-ar-var-d-respekt/> [2019-04-12]

Dryselius, D. (2019). Nationalencyklopedin, dataskyddsförordningen.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/dataskyddsförordningen> [2019-04-30].

Eduards, M. (2019). Nationalencyklopedin, dataskyddsförordningen. <https://www-ne-se.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/me-too-r%C3%B6relsen> [2019-05-08].

Franzén, K. (2014). De yngsta barnen - exemplet matematik. I: Löfdahl, A. Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber, ss. 58–68.

Johansson, E. (2005). Children's integrity - A marginalised right. *International Journal of Early Childhood*, Vol. 37, No. 3. ss. 109-124.

https://link-springer-com.till.biblextern.sh.se/content/pdf/10.1007%2F03168349.pdf?fbclid=IwAR3kRwhM9iE8L57Ncn6JWS6-TXvi7jbahXaIYV9WjJqkzT2E4LcoUql3T_0 [2019-03-25]

- Johansson, E. (2009). The preschool child of today - the worldcitizen of tomorrow? *International Journal of Early Childhood*, Vol. 41, No. 2. ss. 79-95.
<https://link-springer-com.till.biblextern.sh.se/content/pdf/10.1007%2FBF03168880.pdf> [2019-04-03].
- Juul, J. & Jensen, H. (2003). *Relationskompetens - i pedagogernas värld*. Stockholm: Liber.
- Kroksmakt, T. (2011). John Locke 1632–1704. I: Krokmark, T. (red.). *Den tidlösa pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur, ss. 137–150.
- Lagercrantz, A. (2018). Därför paralyseras de flesta kvinnor vid våldtäkt. *Svenska dagbladet*, 17 februari. <https://www.svd.se/frysreaktion-under-overgrepp-forsvarar-psykisk-lakning> [2019-04-17]
- Lindgren, A. & Sparrman, A. (2003). Om att bli dokumenterad. Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation. *Pedagogisk forskning i Sverige*. ss. 1-2, 59-70.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-28701> [2019-04-02]
- Löfgren, H. (2014). Lärarberättelser från förskolan. I: Löfdahl, A. Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber, ss. 144–156.
- NE (2019). *Nationalencyklopedin, integritet*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/integritet> [2019-04-30]
- Norlén, A. (2013). *Stopp! Min kropp!* Stockholm: Rädda Barnen.
https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad--kunskap/handbocker/stopp_min_kropp.pdf [2019-04-01]
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder - att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rossholt, N. (2010). Gråtens mange ansikter - Toner og tempo i barnehagen. *Nordic Studies in Education* vol. 30, No. 2. ss. 102-115. <https://www-idunn-no.till.biblextern.sh.se/np/2010/02/art03> [2019-04-03]

Skolverket (2016). Läroplan för förskolan Lpfö 98 (rev. 16). Stockholm: Skolverket.

<https://www.skolverket.se/getFile?file=2442> [2019-03-26].

Skolverket (2018). Läroplan för förskolan Lpfö 18. Stockholm: Skolverket.

<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf>
[2019-03-26]

Stukát, S. (2011). Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap. Lund: Studentlitteratur.

Svenska Akademin (2009). Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademin. Nordstedts.

<https://svenska.se/tre/?sok=integritet&pz=1> [2019-03-25].

Södertörns Högskola (2018). GDPR för dig som skriver uppsats.

<https://www.sh.se/download/18.2227a0ae1689511f5686bc1/1549439624828/Handledning%20f%C3%B6r%20studenter.pdf> [2019-04-15]

Treskabinoll (2017). Om Treskabinoll. <http://treskabinoll.nu/om-treskabinoll/> [2019-04-16].

Vetenskapsrådet (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Stockholm: Vetenskapsrådet.

https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf [2019-04-15]

Wibeck, V. (2010). Fokusgrupper – Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod. Lund: Studentlitteratur.

Wirsén, S. (2014). Liten. Brottsoffermyndigheten.

http://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Broschyre/Jag%20vill%20veta/Liten_0703.pdf [2019-04-10]

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide: Intervjuer i par.

Innan: Förbered. Köp fika? Pennor. Papper. Samtyckesblankett. Läroplansmål. Ta fram filmen vid rätt tillfälle.

16:00 - 16:05 Bjud in till att läsa och skriva på samtyckesblanketten. Finns det frågor om samtyckesblanketten eller annat annars påbörja själva intervjun med inspelning.

Tindra: De här intervjuerna kommer ligga till grund för vår undersökning av förskolans tolkning av integritet utifrån läroplansmålen. Vi har båda ganska stark integritet och upplever att vår utbildning inte gett oss kunskap om det, så vi hoppas kunna lära oss av er. De här tillfällena är till för att ni ska kunna diskutera tillsammans med varandra om integritet och vi kommer stå i bakgrunden så mycket som möjligt.

Jag heter Tindra och har inte jobbat inom förskola förutom under utbildningen men har under många år arbetat som personlig assistent. Jag är som ni kan se gravid.

Emma: Jag heter Emma och jag har jobbat inom förskola i fem år innan utbildningen, jag har inga barn men en hund!

Presentera er med hur länge ni arbetat i förskola, när ni utbildade er, vad ni tycker är roligast med att arbeta i förskola.

E Så, nu kanske vi har blivit lite mer varm i kläderna... Då tänkte vi att ni spontant ska få säga det första som ni tänker på när ni hör ordet integritet så gör ni en liten tankekarta.

Stöd kommentarer: Finns det något ord du förknippar med integritet? Betona spontant igen.

Ge ut läroplansmålen ett och ett.

MÅL 1.

16:10 - 16:20 T: Lpfö 16: ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen.”

Hur tolkar ni detta?

Om man läser det omarbetade målet, tänker ni annorlunda då och varför tror ni att de gjort de förändringar som de gjort?

Lpfö 18 ”Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, samt solidaritet mellan människor”

MÅL 2.

16:20-16:30 Emma: ”Barns rätt till kroppslig och personlig integritet skrivs för första gången in i läroplanen. I ett mål för förskolan betonas att varje barn ska få förutsättningar att utveckla medvetenhet om rätten till sin integritet” (Skolverket 2018).

Nya läroplanen: är det tillagt att ”barnens rätt till kroppslig och personlig integritet ska också respekteras. Det gäller bland annat i den dagliga omsorgen och i frågor om dokumentation”

Hur tolkar ni detta?

MÅL 3.

16:30-16:45 Tindra: Nya läroplanen: Det står även att ”Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla sin identitet och känna trygghet i den samt medvetenhet om rätten till sin kroppsliga och personliga integritet”

Hur tolkar ni detta?

MÅL 4.

16:45-16:55 Emma: Nya läroplanen: Slutligen tar de upp att ”Arbetslaget ska hålla sig informerade om barns personliga omständigheter med respekt för barnens integritet”

Hur tolkar ni detta?

16:55-17:00 Sammanfatta vad vi hört och avsluta med att påminna om nästa tillfälle.

Om det finns tid över så tittar vi på filmen om integritet. 10 minuter minst.

Dagordning:

16:00 - 16:10 Presentation.

16:10 - 16:20 Diskussion utifrån fråga 1.

16:20 - 16:30 Diskussion utifrån fråga 2.

16:30 - 16:40 Diskussion utifrån fråga 3.

16:40 - 16:50 Diskussion utifrån fråga 4.

16:50 - 17:00 Avslut

Backup frågor:

Kan ni ge exempel på hur ni aktivt arbetar med integritet?

Vid vilken ålder och hur börjar man arbeta med integritet?

Kan barn göra övertramp på vuxnas integritet? - Ge exempel

Kan barn göra övertramp på varandras integritet? - Ge exempel?

Kan vuxna göra övertramp på barns integritet?

Ska man sträva efter att aldrig göra övertramp på någons integritet?

Finns det tillfällen där man behöver arbeta med barnets integritet för att stärka dem? Antingen genom att stärka integriteten eller behöva utmana den/minska den? – Hur avgör man det?

Vilka för- och nackdelar ser du i arbete med integritet?

Vilka svårigheter ser du med att arbeta med integritet?

Finns det kulturella skillnader i integritet?

Skiljer sig integritet mellan pojkar och flickor?

Vilka förändringar tror ni att ni kommer att göra inom nya lpfö?

Vid intervju 2:

Sammanfatta. Diskutera eventuellt exempel och klargör sådant som behöver förtydligas.

Bilaga 2

Sen sist.

- + Har det sett ut sen sist?
- + Har ni pratat mer om det?
- + Har ni några frågor eller funderingar?
- + Har ni pratat i arbetsgruppen?

- + Kan ni berätta om en lek/aktivitet där man arbetar med integritet som inte är kopplat till ett färdigt material?

- + Hur har de arbetet på denna förskola för att implementera den nya läroplanen?

Metoo

- + Ni pratade sist om att det skett en förändring i samhället framför allt efter metoo och att ni upplever att man arbetar annorlunda efter. Vad menar ni att metoo är och hur har det ändrat vårt synsätt och arbete?
- + Citat ”som typ metoo kampanjen, att man motverkar det här redan i tidig ålder” vad är det man ska motverka och hur?
Hur gör vi aktivt det?

Citat ” När barnen ser att man kramas i någon situation, där var det okej men i den här situationen är det inte okej. Det blir lite svårt att förklara när det är okej och när det inte är det. För det känns ju lite dubbelmoral, säkert för barnen tänker jag”

- + Svårigheter med dubbelmoralen, varför fick jag en kram förut och inte nu?

Ni pratar mycket kring stopp min kropp och stopphanden

- + *Finns det andra sätt att uttrycka att man inte vill som ni ser att barnen gör?*
- + *Hur stort ansvar har den andra att läsa av kroppsspråket? Måste man kunna säga stopp?*
- + *Ligger det ansvar hos den som utsätts, hur arbetar man med ansvaret hos den som utsätter någon annan för något som går över den andres gräns?*

- ✚ *Hur blir det om ett barn inte vågar säga stopp för att det andra barnet har en högre maktposition, vilket ansvar har då det andra barnet av att läsa av de andras signaler.*

Personliga omständigheter.

- ✚ Har ni diskuterar barns personliga omständigheter mer? Känner ni att ni kan beskriva vad det handlar om på ett annat sätt nu? Tycker ni att det är ett svårt begrepp?
- ✚ Om ett barns föräldrar går igenom en skilsmässa varför ska man inte fråga barnet om det?
- ✚ Personliga omständigheter har ni pratat mer? Kan det vara saker på förskolan eller bara hemifrån. Har vi ansvar för att prata om jobbiga saker?

Vikarien.

- ✚ Ponera en situation, tagen från förskolan, där en ordinarie pedagog tillsammans med en vikarie har hand om fem ettåringar. En av ettåringarna har bajsat så att det har runnit igenom kläderna och skötrummet ligger inte i anslutning till avdelningen. Hur hade ni tänkt i en sån situation? Ska man lämna vikarien med de andra barnen för att vikarier inte får byta blöja, ska man låta vikarien byta blöja om barnet är okej med det? Ska man ta med alla barn till skötrummet?
- ✚ Ni nämnde att man får anpassa verksamheten om barnen har en pedagog den helst vill byta blöja med men vi undrar vilka möjligheter finns det att faktiskt anpassa verksamheten?
- ✚ Hur skapar man ett gemensamt förhållningssätt där man exempelvis inte får krama eller pussa ett barn bara för att man är vuxen.
- ✚ De andra, som tvingar barnen att göra det. Hur kan man säga förlåt på andra sätt?
- ✚ Hur ska man säga förlåt om man inte vill vara fysisk eller säga det verbalt? Måste man säga förlåt?

Övrigt.

- ✚ Varför tror inte barn på att man inte riktigt menar nej första gångerna man säger det?

Stärka eller försvara integritet.

- ✚ Finns det barn vars integritet som behöver stärkas/försvagas. (kolla blyghet) Finns det något positivt med blyghet? Bygg upp frågor kring identitet och integritet.
- ✚ Upplevdes det att utbildningen berörde integritet?

Dokumentation.

- ✚ Ni tog upp att man inte behöver ...

- ✚ Hur gör man om barnet inte vill bli skriftligt dokumenterat?
- ✚ Har de inte dokumenterat? Vad är det som är lättare? Vad är det A har gjort under sina
- ✚ Har ni hört talas om förskolebrevet och följer ni det?

Bilaga 3

Sen sist.

- + Har det sett ut sen sist?
- + Har ni pratat mer om det?
- + Har ni några frågor eller funderingar?
- + Har ni pratat i arbetsgruppen?

- + Hur har de arbetet på denna förskola för att implementera den nya läroplanen?

Stopp min kropp.

Ni pratar mycket kring stopp min kropp och stopphanden

- + *Finns det andra sätt att uttrycka att man inte vill som ni ser att barnen gör?*
- + *Hur stort ansvar har den andra att läsa av kroppsspråket? Måste man kunna säga stopp?*
- + *Ligger det ansvar hos den som utsätts, hur arbetar man med ansvaret hos den som utsätter någon annan för något som går över den andres gräns?*
- + *Hur blir det om ett barn inte vågar säga stopp för att det andra barnet har en högre maktposition, vilket ansvar har då det andra barnet av att läsa av de andras signaler.*

Toalett situationer.

- + Ni nämnde att ni lär barnen att man bara går på toa en och en, varför ska barnen bara gå på toaletten en och en?
- + Ni nämnde också att ni aldrig byter blöja på avdelningen utan endast i skötrummet, varför gör ni det?
- + Är toalettbestyr något som man ska hålla för sig själv och iså fall varför?
- + Både män och kvinnor kissar ju tillsammans vid flera tillfällen.

Pussar och kramar.

- + Hålla handen, läs ”citat” sida två längst ned. Håller barnen handen istället för att säga stopp? Om man inte vill hålla handen med den andra? Ska man hålla handen med någon man är arg på eller någon som gått över ens gräns? Hur uttrycker de yngsta i så fall när de inte vill?
- + Flera andra samtalar om kramar och pussar hur ser ni på pussar och kramar utifrån integritet?
- + Hur tolkar man de yngsta barnen?

- ✚ Hur ska man säga förlåt om man inte vill vara fysisk eller säga det verbalt? Måste man säga förlåt?

Vikarien.

- ✚ Pondera en situation, tagen från förskolan, där en ordinarie pedagog tillsammans med en vikarie har hand om fem ettåringar. En av ettåringarna har bajsat så att det har runnit igenom kläderna och skötrummet ligger inte i anslutning till avdelningen. Hur hade ni tänkt i en sån situation? Ska man lämna vikarien med de andra barnen för att vikarier inte får byta blöja, ska man låta vikarien byta blöja om barnet är okej med det? Ska man ta med alla barn till skötrummet?

Inflytande.

- ✚ Handlar inflytande om rätten att få säga nej?
- ✚ Är det en kränkning om inte barnet får sin vilja igenom?
- ✚ Hur gör ni om ett barn exempelvis vägrar att gå hem från skogen? Pondera en situation, taget från verkligheten, där ni är i skogen och ett barn vägrar på alla sätt den kan att gå tillbaka till förskolan, hur gör man då? Ni har lite bråttom och hinner inte argumentera med barnet hur länge som helst.

Kompisar.

- ✚ Ni pratade om att ni alla är kompisar med varandra här på förskolan, måste alla barnen här vara kompis med varandra? Reflektera tillbaka till er själv är ni alltid kompisar med alla? Varför måste man vara kompisar?

Integritet.

- ✚ Varför tror ni att skolverket tycker integritet är så viktigt att de har lagt till tre nya mål kring det?
- ✚ Ni tog upp att skolverket kanske varit ute på förskolorna och sett hur personalen behandlar barnen, vad menar ni med det? Hur behandlar pedagoger barnen enligt er? När de inte arbetar som er, menar vi såklart.

Stärka eller försvaga integritet.

- ✚ Finns det barn vars integritet som behöver stärkas/försvagas.

Dokumentation.

- ✚ Hur gör man om barnet inte vill bli skriftligt dokumenterat?

Förhållningssätt.

- ✚ Vi upplever det som att ni har ett otroligt bra arbetssätt och att ni har tänkt mycket kring exempelvis integritet, vi upplever däremot att detta kanske inte är lika utarbetat hos era kollegor, stämmer det?
- ✚ Hur skapar ni ett förhållningssätt tillsammans om ni som pedagoger inte är överens om hur man ska arbeta? Vi förstod under vår förra intervju att det kanske finns vissa konflikter angående detta mellan er pedagoger, exempelvis att ni nämnde att det inte fungerade medans ni var borta utan det blev bara barnpassning och att ni gärna skulle starta en egen förskola där ni kunde bestämma vilka pedagoger som fick arbeta, om ni är bekväma med att berätta mer om detta får ni gärna göra det.
- ✚ Har ni hört talas om förskolebrevet och följer ni det?

Bilaga 4

Förändring - varför har det skett en förändring och vad är själva förändringen?

Pratar med föräldrar - vad är det som de säger? Hur gör man föräldrar delaktiga i arbetet? Hur pratar man om integritet med föräldrarna? Är det bara om dokumentation?

Balans - Lämnar hela barngruppen med vikarie för att vikarie inte ska byta blöja. ta upp som exempel. Hur pratar man med kollegor som inte tänker att man behöver fråga om man ska byta blöjan? Eller som tar illa upp om barnet inte vill ha dens hjälp?

Kan man behöva stärka/försvaga barns integritet?

Är det alltid en kränkning att inte lyssna på barnets vilja?

Är integritetskränkning att gå emot barnets vilja?

Vilka strategier kan man använda sig av? - ge exempel.

Vad är en närvarande eller medveten pedagog? är alla det? Kan man alltid vara det? Hur blir man det?

Värdegrund - Klarar alla av att följa den? Hur får man samma värdegrund?

Ge förslag på hur man arbetar utifrån värdegrunder, ur läroplanen. Lokala stydokument. vad är den specifika förskolans värdegrunder ge exempel.

Makt - Vilka saker får trampa på barns integritet och vilka får inte det? (Skyddande makten)

“Jag vet liksom att det inte är okej att kränka din integritet” - Hur kan vi lära barn om integritet och samtidigt kränka den? Får även barn kränka andras integritet ibland?

Ibland får man gå över andras integritet och ibland får man inte det? Hur lär vi ut det?

Citat från emmas.

Respektfullt att prata om barnen när de inte är med? Tänk dig själv om du vet att det pratas om dig i rummet bredvid?

Behöver vuxna alltid finnas närvarande och se barnen?

Varför ska man inte prata över huvudet på barn?

Trygghetsvandring - Förklara utförligt, hur presenteras det? Vet barnen vad trygghet är?

Läroplanen - Hur mycket samtalar man om läroplanen i förskolan? Tolkar det tsm?

Ge exempel på hur man tolkar de yngsta barnens nej signaler som inte är skrik? Hur blir det då att lämna dessa barn själva med en vikarie medans man byter blöja på de andra?

Stockholm 18/2 2019

Information om parintervju om integritet i förskolan.

Vi är studenter på förskolläraryrket vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver vi ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för förskolans praktik och vårt kommande yrke som förskollärare. Studien kommer att handla om integritet i förskolan.

För att samla in material till studien kommer vi vid två tillfällen göra en parintervju tillsammans med er där ni får möjlighet att diskutera och fördjupa er kunskap om integritet i förskolan. Samtalen som förs under intervjuerna kommer utgå från några frågeställningar vi tar med oss och vi kommer att använda video för att spela in samtalen, samt att vi kommer föra anteckningar. Detta kommer sedan att transkriberas och videoinspelningarna kommer att raderas därefter. Alla namn i uppsatsen kommer vara figurerade.

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och kommer vara konfidentiellt. Detta betyder att din och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet avidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA. Allt insamlat material kommer vara omarbetat så att det är konfidentiellt senast den 2/5 2019.

Med detta brev vill jag be om ditt medgivande för deltagande i studien. All medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats. Om du samtycker till studien fyller du i bifogat formulär.

Kontakta gärna oss eller vår handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,
Tindra Skarin & Emma Rylander

Tindra Skarin
073xxxxxxx
Txxxxxxx@hotmail.com

Emma Rylander
07xxxxxxx
Exxxxxx@hotmail.com

Kristin Halverson
Södertörns högskola
08-xxxxxxx
kristin.halverson@sh.se

Vid frågor eller klagomål om personuppgiftsbehandlingar:
Dataskydd@sh.se

Formulär för samtycke till deltagande i studie.

Jag/vi **samtycker** till att delta i studien.

Namnunderskrift.....

Formuläret återlämnas till Tindra Skarin eller Emma Rylander senast vid första intervju tillfället.

Stockholm 18/2 2019

Information om parintervju om integritet i förskolan.

Vi är studenter på förskolläraryrket vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver vi ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för förskolans praktik och vårt kommande yrke som förskollärare. Ändamålet med studien är att undersöka förskolepersonals uppfattning och arbete kring integritet utifrån läroplanen för förskolan som börjar gälla sommaren 2019.

För att samla in material till studien kommer vi vid två tillfällen göra en parintervju tillsammans med er där ni får möjlighet att diskutera och fördjupa er kunskap om integritet i förskolan. Samtalen som förs under intervjuerna kommer utgå från några frågeställningar vi tar med oss och vi kommer att använda video för att spela in samtalen, samt att vi kommer föra anteckningar. Detta kommer sedan att transkriberas och videoinspelningarna kommer att raderas därefter. Alla namn i uppsatsen kommer vara fingerade.

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och kommer vara konfidentiellt. Detta betyder att din och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet oidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA. Allt insamlat material kommer vara omarbetat så att det är konfidentiellt och rå materialet kommer vara raderat senast den 2/5 2019.

Mottagare och överföring av personuppgifter till tredje land.

”Personuppgifterna behandlas inom ramen för Office 365 som tillhandhålls via personuppgiftsbiträdet Microsoft. Microsoft lagrar personuppgifterna inom EU. Supportdata vid teknisk support kan komma att överföras till tredje land. En sådan överföring sker genom Standardavtalsklausul 2010/87/EU enligt artikel 46 i GDPR, beslut om adekvat skyddsnivå, Privacy Shield, enligt artikel 45 i GDPR och särskilda GDPR-villkor.”

Personuppgifterna behandlas med stöd av den rättsliga grunden samtycke enligt EU:s dataskyddsförordning (679/2016) (GDPR). Personuppgifterna behandlas således enligt ditt informerade samtycke och deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke.

Studien genomförs som en del av vår utbildning vid Södertörns högskola, vilket ovan nämnts, och det är Södertörns högskola som är juridiskt ansvarig för personuppgiftsbehandlingen, dvs. personuppgiftsansvarig. Du kan alltid nå Södertörns högskola via epost registrator@sh.se eller telefon 08 608 40 00.

Södertörns högskola
Alfred Nobels Allé 7
141 89 Huddinge

Dina kontaktpersoner för denna behandling är nedanstående.

Vänliga hälsningar,
Tindra Skarin & Emma Rylander

Tindra Skarin
073xxxxxxx
Tindra01.skarin@student.sh.se

Emma Rylander
073xxxxxxx
Emma01.rylander@student.sh.se

Handledare:
Kristin Halverson
Södertörns högskola
08-xxxxxxxxxx
kristin.halverson@sh.se

Enligt GDPR har du rätt att begära tillgång till de personuppgifter som behandlas. Du har även rätt att under vissa omständigheter få dina uppgifter rättade, raderade, begränsade, begära dataportabilitet samt att invända mot behandling av personuppgifter. För att använda dig av dina rättigheter kontakta högskolan (se ovanstående angivna kontaktuppgifter).

Har du funderingar eller klagomål kring hur dina personuppgifter behandlas kan du alltid vända dig till Södertörns högskolas dataskyddsombud, Caroline Ceylan, via dataskydd@sh.se samt [08-608 40 51](tel:08-6084051). Dataskyddsombudet är expert på reglerna för personuppgifter och har rätt att granska hur högskolans studenter och personal behandlar personuppgifter.

Du har alltid rätt att lämna klagomål till Datainspektionen. Du når dem via epost: datainspektionen@datainspektionen.se eller telefon 08-657 61 00.

Formulär för samtycke till deltagande i studie.

Jag **samtycker** till att delta i studien om integritet i förskolan.
Jag har skriftligen informerats om studien och samtycker till att delta. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl. Min underskrift nedan betyder att jag väljer att delta i studien och godkänner att Södertörns högskola behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information.

.....
Underskrift

.....
Namnförtydligande Ort och datum

Student: Tindra Skarin, tindra01.skarin@student.sh.se
Emma Rylander, Emma01.rylander@student.sh.se
Handledare: Kristin Halverson, kristin.halverson@sh.se

Formuläret återlämnas till Tindra Skarin eller Emma Rylander senast 25/3 2019.